

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 40.—

Félévre ... 20.—

Negyedévre ... 10.—

Egyes szám ára 80 fillér.

BUDAPESTI KIR. ÜGYVISELSÉG
1918. OKT. 5.

A HÉT

TÁRSADALMI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,
VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám • József 527.

Hirdetések
felvétele ugyanott.

— Budapest, október hó 6. —

Azokat a tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése szeptember végén lejárt, tisztelettel kérjük, hogy előfizetésüket lehetőleg mielőbb megújítani sziveskedjenek, mert a háborus papirhiány csak annyi lapot enged nyomtatnunk, amennyire feltétlenül szükségünk van.

Előfizetési díj: egész évre 40 K, félévre 20 K, negyedévre 10 K.

Krónika.

Quid nunc?

— okt. 4.

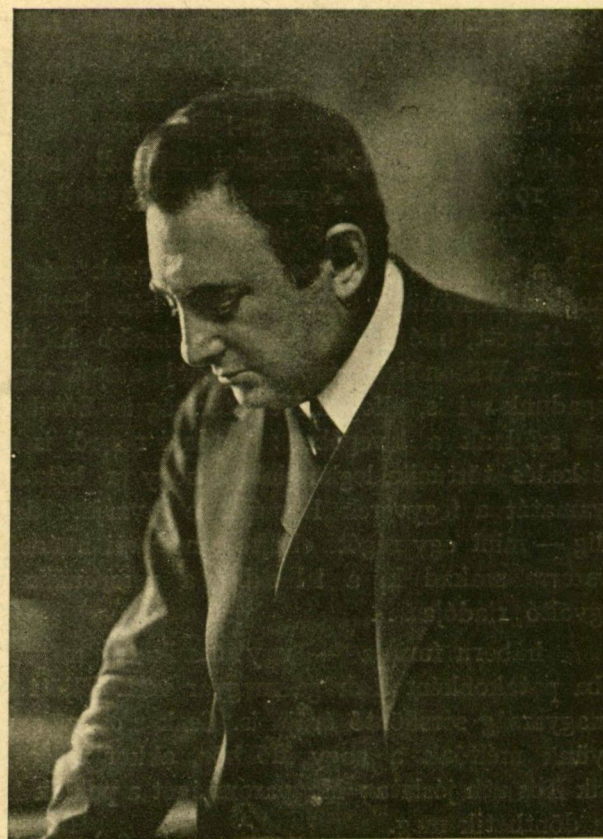
Eleinte csak eldugva jelent meg egy kis távirati tudósítás arról, hogy a francziák a bolgár-macedón frontról hivatalosan nagy győzelmet jelentenek. Isten bizony, kevés ember méltatta figyelmére azt a 20—25 petit sort, amelyből később azok a vezércikkek virágoztak ki, amelyeket a cenzura anyai keze — mint mérges bürjánt szépen illatozó politikai jáczintok, irodalmi és művészeti muskátlik és közéleti árvácskák közül — gondosan kitepegetett. Ebből a francia hivatalos mustármagból — akár csak az indiai bűvészek mágikus keze alatt a cserépbe hintett almamagokból — elképesztően és vérfagyasztóan rövid idő alatt a döbbenet, fejvesztettség és zürzavar olyan terebélyes fája nőtt ki, amely sötét árnyékával egész Közép-Európát elborította.

Ezt mindnyájan tudjuk. A politikai klubokban, a nagy bankok igazgatósági szobáiban és a börzén még valamivel többet is tudnak. A lapok nem tudnak semmit. Magyarország népe pedig még ennél a semminél is valamivel kevesebbet tud és ez az oka annak az égbe kiáltó idegességnek, amely Magyarországon ez idő szerint majd széttepi a kedélyeket.

Most eszméltünk rá arra a borzasztó mulasztásra, amely ennek a majdnem öt esztendeje kinlódó, vérző, vonagló nemzetnek minden fiát terheli, arra a mulasztásra, hogy a rengeteg idő alatt egyetlen egyszer sem iparkodtunk tisztába jönni a magyarság saját külön háborus céljaival. Ne értsen félre senki. A külön háborus célok nem azt jelenik, mintha a maroknyi Magyarországnak módjában volna szövetségeseit és ellenségeit onnan válogatni, ahonnan kedve tartja. Ezt a luxust csak a csehek engedhetik meg maguknak, meg az olaszok, meg a románok, meg — mit szépítsük a dolgot — a bolgárok. De jelenti azt, hogy négy és fél esztendő alatt valahogy ki kellett volna alakulnia egy egységes magyar

közvéleménynek, ki kellett volna kristályosodnia egy nyilegyenes irányban haladó nagy magyar akaratnak, mely a világháboru katasztrofális premisszáiból kierősza-kolja magának az öt megillető erkölcsi és anyagi rekompenzációkat.

Mindenki, még talán Brazília, a bur-köztársaság és az indiai gyarmatosok is tudják, hogy miért harcolnak. Csupán arról nem hallottunk soha, még a legfantasztikusabb ujságcikkekben sem, hogy Magyarország mikor és hol és mennyiben fogja leszüretelni ennek a képtelenül nagy erőfeszítésnek a gyümölcsét. Mi annak örültünk mindig, hogy van fehér kenyérünk, a kávéházban még cukrot adnak a kávéhoz, hogy nagy volt a bortermeünk, hogy a magyar bakák jól verekedtek a Doberdón, hogy papirjaink ára magasra szökkent, hogy a részvénytársaságok egyremásra emelgették alaptőkéjüket, hogy milyen nagy ember ez a Hindenburg és hogy milyen ügyesen szöktek vissza a foglyok Oroszországból. És közben elfeledkeztünk olyan cse-

IVÁNFÍ JENŐ.

(Szekely Aladár felvétele.)

FOLYÓIRAT	
1923/24.	1-11.
EGYETEMI KÖNYVTÁR	

kélységekről, hogy micsoda konzekvenciái lesznek a háborúnak közgazdaságilag, politikailag, szociális és kulturális tekintetben, mi van a pénzünk értékével, hogy áll a mérleg Ausztria és Magyarország egymásért vállalt obligói és egymásért hozott áldozatai számláján, arról nem is beszélve, hogy talán a tót vármegyék, az erdélyi oláhok; a máramarosi rutének, Fiume és a tengerpart is érdekelhettek volna bennünket egy kevéssé. Ehelyett azt az isteneknek való vitézi mérközést lestük szivdobogva, szájtátva és megilletődve, amit Tisza István és Andrássy Gyula vivott egymással az európai érvényesülésért.

Szeretnénk körüljárni az országban és megkérdezni mindenkit, mi a véleménye az **eljövendő** európai konstellációról. Mi a véleménye a magyar kérdéstről, amelyről úgy vesszük észre, egyelőre sokkal többet beszélnek Wilson, Clémenceau, Lloyd George és az ántántlapok, beleszámítva természetesen a cseheket is, mint amennyit álmában is szabad elgondolnia egy jónevelésű, közép-európai gondolkodó magyar embernek. Magyar kérdés! Ezt a kérdést alaposan ismeri Wilson, de mi mindig lakatot tettünk a szánkra, valahányszor valaki a magyar szempontokat merete emlegetni. Szent Isten, hogy lekicsinyeltük azokat a parlamenti felszólalásokat, amelyekben a magyar hadsereg és a magyar valuta sorsáról érdeklődtek. Emlékszünk arra, amikor az általános választói joggal szemben egyenesen házarulásnak minősítették a gazdasági és katonai függetlenség feszegetését és sürgetését. Legnagyobb érdekeinket átjátszottuk néhány dilettáns mágnás politikai szórakozására és egyénileg külön-külön minden ember többet gondolt a háborus konjunkturák kihasználására, százas és ezres bankjegyek alakjában, mint azokra a nagy konjunkturákra, amelyek Magyarországnak szinte ezüst tálcán hozták a legnagyobb értékű államéleti előnyöket. Egy kissé szegényelnünk kell magunkat, de egy 10 milliós nép szegénykezése nagyszerű és megrendítő dolgoknak lehet a beköszöntője.

S a nagyszerű és megrendítő dolgok már itt is vannak a küszöbünk előtt. A döntő békeakció órája elkövetkezett, még pedig — a legfrissebb hírek szerint — a Wilson tizennégy békepontja alapján, melyet elfogadunk mi is, elfogad Németország is. Sőt biztató hírek szállnak a levegőben: katonai részről is olyan intézkedés történik legközelebb, hogy a békeakció folyamatát a fegyverek lármája ne zavarja. Idebenn pedig — mint egy régóta elfojtott nemzeti imádság — egyszerre szakad ki a lelkekből a perszonális unió megváltó riadója...

A háboru furiája — úgy látszik — mégse itta hiába patakunként a drága magyar vért. Eljött végre a magyarság sorsdöntő órája is. Csak most az egyszer legyünk méltóak a nagy időkhez, akkor valóra válhatik Kosuth jóslata: Magyarországot a poklok kapui sem dönthetik meg.

Salamander.

A költő és a józan.

— Dialógus. —

A költő:

Zenél az ég s a távol messzeség,
hol száz városnak vig élete ég,
ölelkező színekbe olvad össze,
hogy lelkemet a mámorban füröszsze,
fantáziámnak örök mámorában,
részeg vagyok a világ minden borában.
Hol szüretelnek, otthon vagyok én,
és hol kigyul az észsarkai fény,
hold alatt járó lelkem elröpül,
száz mérföldet jár meg a nap körül.
Hol lángot vet az égő déli sark,
lánggá lengeti lelkem a nap heve,
s hol örök jégtől övezett a part,
ott is otthon van akinek neve:
Költő. Költő akarok lenni,
mert én vagyok a Kozmosz-szívű ember,
Atlasz vagyok, de nincsen erőm semmi,
csak mély és végtelen szemem, a tenger.

A józan:

Ruhád közöttünk mégis gyáva gyász,
fantáziáddal bármit is csinálsz,
zengő szíved a végtelenbe zeng,
de nem hallják e zengést idelent,
szemed a tenger, az Isten szeme,
füledbe csenghet a legszebb zene,
de mit sem tudsz a kétszer-kettő-négyről,
a józanságról és az egészségről.

A költő:

A kétszer-kettő nektek négy lehet,
én ezt már régesrég elfeledtem,
s a betegség egy drága üzenet,
a szépségről, mely ott ragyog felettem
és hirdeti, hogy van egy jobb világ,
nem hervad végleg el az embervirág,
mert rám vigyáz a kertésznek keze
és rám vigyáz a szerelmem szeme.
Miattam van a kétség és a szépség,
miattam van, mert ó, csak énnekem van,
ti csak számoltok, amíg jön a vénség
s a nyakatokra ül rá alattomban,
minden kert mélyén elmulás zenél,
róla beszélnek a szó és a szél,
én nem bujok, hanem karom kitárom,
mert mint minden, a halál is barátom,
mert nekem czinkosom mindenki, minden,
ezzel vigyáz rám jó kertészem, az Isten.
Milyen rózsák nyílnak vajjon a sirban?
ezen tündööm, hiszen a testi kinban,
a testi kinban is vérrózsa nyíl,
mi új szépséget rejt vajjon a sir?

Minden seb rózsza és minden fáj, mi szép,
a vágy, az élet és a messzeség...

Bors László.

Igaz hamisgyöngy.

Írta: KURUCZ VILMOS.

A juniusi nap először pazarolta mámoros gondatlansággal tömör, káprázatos sugarát. A közeli toronyban fontoskodva kondult meg a harang, mire a tikkadt forróság engedelmesen elült s a nap izzópiros gömbje alázatosan, részeges, korhely férj módjára kuszott lefelé a tündéri kék magasságból.

Magda asszony csak most ébredt fel délutáni mély álmából. Mélykék szemeit felnyitotta pár pillanatra, majd újra lehunyta, mint aki habozik felcsérélni a szép álom hazugságait a nyers való durva igazságaival. Nagyot nyújtózkodott s fiatalerős izmai megfeszültek kipihent, drága testén. Pongyolája kissé össze volt gyűrve. Elöl két-három kinyílt gomb sejtette mellének lágy gömbölyűségét. Haja szökén, leomlottan ölelkezett a keskeny kerevet lila plüssével. Olyan volt így, mint egy erdei nimfa, kit a napsugártól fáradtára csókolt, jószagu föld dobott ki egyszer jókedvében.

De ő a nimfánál is elvontabb teremtés volt: asszony. Bántotta, hogy a napok üresen maradnak el mögötte. Fájt korlátlan szabadsága, senkihez tartozása. Férje előkelő alakja káprázott fel előtte. Ma reggel utazott Svájcba. Már nem is kívánt vele menni. Minek is? Egy szerelmes, féltékeny asszony a legdurvább szívű férfira is rosszul hat.

Most érezte csak valóban, hogy férje sohasem törődött vele. Egy fájdalmas vonás élesedett ki ajka alatt.

— Miért nem? — kérdezte magában s apró fogait végigszántotta ajkának biborvankosán. Miért nem szeretett engem soha senki?! Csunya vagyok, jelentéktelen vagyok?!

Daczosan, büszkén kapta fel a fejét. És ezzel az energikus mozdulattal egyszerre leesett róla minden eddigi türese, szenvedése, alázatossága. Agyán hirtelen száz meg száz, máig parlagon hevert gondolat cikázott keresztül.

Fürgén, szinte ugorva hagyta el fekhelyét s ekkor a szemben álló velencei tükörben meglátott valakit. Először kissé megijedt tőle. De aztán elszánt nézéssel nézett reá vissza s örömmel fedezte fel, hogy az az erős, bátor — sőt most már majdnem vakmerő — teremtés ő saját maga. Egy kinyílt, vérvörös rózsza, illatos, káprázatos tünemény — a harminczéves asszony.

Sokáig mozdulatlanul nézett a tükörbe. Hogy lehet egyszerre így megváltozni? Mit is akar tulajdonkép? Hogyan kezdje? És még számtalan kusza kérdés lázongott hófehér homloka mögött.

— Nem szabad töprengened! — szólt rá a tükörbeli bátor asszony. Csak előre! Diadalaid lesznek! Térdelni, vergődni fognak előtted csókéhes ajakkal, kitért, izmos, meleg karokkal! El fognak szédülni a szépségedtől! Fel a fejjel! Ne nézz rám szemlesütve! Vagy követed tanácsaimat, vagy szaladj továbbra is a mögött a boldogság mögött, mely elérhetetlen számodra: imádd az urad rabszolgamódra és sütkérezz ábrándod árnyékában, hogy majd egyszer belédszeret. Nem érzed, hogy így csak nyugnek tekint, ki csak arra való, hogy merész kalandjai után kifáradva, néha-néha rád is nézzen a jóllakott szerelmes józan pillantásával?! Miért épp az ő szerelmét kívánod? Van még oly szempár, barnapiros arc és sudár alak több is. De persze, te akkor is szeretnéd, ha egy napon fáradt szemekkel, beesett arcczal és vézna testtel állana eléd! Most a diadalmas, számodra megközelíthetetlen szívű félistent imádtad benne, akkor pedig az öledbe vonnád

lázassovány arcját és becézted, mint a gyermeket. Valld be, hogy erre gyakran gondoltál álmatlan éjszakák kinos csendjében, félelmes gondolatokkal küzdve, mikor ágyadból századszor gyujtottál világot és ijedt szemekkel nézted az óramutatót, mely kegyetlenül elhagyta a tizenkettőt. »Már éjfél után kettő!« — sóhajtottad türelmetlenül — és még mindig simák a vankosok az ő ágyán. Most mindjárt jön! Néha éjszakára is akadhat munka a hivatalban... Hallatlan, mennyit vesződik értem!... Értem? — kérdezte ilyenkor egy kiméltelen hang az ijesztő sötétben. Értem! Csak értem! — hazudtad magadnak. Most még egyszer megfordítom a párnát. Így... Most aludni... aludni... aludni.

— Szent isten, már virrad! Vagy csak a hold kandikál be a függöny mögül? Igen a hold... a hold. Mily nyugtalanítóan sápadt! Mintha hideg fényével behatolna a testünkbe és kikezdené az idegszálainkat! Kinoz, gyötör. Gunyos, bámész pofával vigyorog le ránk: szegény, szomorú, virrasztó asszonyokra... Ugy-e rossz éjszaka egyedül lenni a holddal?... Emlékezzél csak ezekre az éjjelekre! Tehát engedelmeskedni! Átöltözni! Azután odaülsz — mondjuk — az ablakhoz. Egy kevés parfüm nem árthat a hajadon. Az arcod megfűrésztheted lágysimitásu, friss vízben. A mozdulataid üdék legyenek s csak néha-néha — ha a férfi nagyon rád néz — kissé fáradtanak látszók. Az ujjaid ne tartsd, mintha fognál valamit, hanem lágyan, fáradtan csüngjenek, mint alélt, fehér kis kigyók...

*

Magda asszony engedelmeskedett a belső hangnak. Félóra mulva az ablaknál ült. De most már bátran.

Ilyenkor sokan sétálnak erre. Először egy siető asszonyt látott két kisgyerekekkel. Az egyiket a karján cipelte, a másik mellette csetlett-botlott. Milyen piszkosak, rongyosak, mégis boldogok! Az embere tán fát vágott egész nap és most, hogy kikapta a napszámát, az asszony eléje sietett, csak hogy hamarabb vehesse meg a kenyeret a szalonnához és a hagymához. A hagymának igen kellemetlen a szaga, de ha mindketten azt eszik, mégsem érzik lefekvéskor, mikor összeér vértelen cserepes ajkuk.

Majd egy öreg ur ment arra, lassan sétálva. Aztán még sokan. Magda asszony már nem is látott mindenkülkülön-külön. Emberek voltak egymásba folyva. Alakok... arczok... vonások. Most a közeli utcából egy fiatalember jött arra. Mintha már valahol látta volna!... Csakugyan, ez Gerő. Gerő, a hivatalból.

— Valamit kellene neki mondani... Ne, még ne!... Most mindjárt idenéz... De igen!... Most megszólítom!

Még egyszer gyáván átszaladt rajt a hideg. De ez már kellemes, izgató didergés volt... Arcját nagy, piros felhő öntötte el, mely lassan oszladozott, hogy aztán még hamvasabb fehérség maradjon utána. Homlokán apró, pajkos gyöngyöcskék táncoltak. Letörölte zsebkendőjével, melyből kellemes illat áradt.

— Parfüm, lágy illat! — villantak eszébe a tükörbeli énjének belső parancs-szavai.

Most ránézett a fiura. Hosszan.

— Tán a zsebkendőt is leejteném? Ha felveszi, a parfümtől mindjárt meg is szédül.

Ettől visszariadt:

— Ez tulközönséges volna!... De — már itt is van. Mindjárt köszön. Milyen szomorú a tekintete. Vajjon miért?

Most tényleg köszönt és már továsietne, de Magda asszony utána szólt:

— Kérem, Gerő ur, egy perczre! Lesz szives? Az uram ma reggel elutazott. Nem küldené át a leveleit a hivatalból naponta hozzám? Továbbitanom kell neki Svájcba.

A fiu kissé félszegen felelte, hogy: kérem, igen szivesen. Természetes, nagyon szivesen. Kicsit remegett tán a hangja. Váratlanul történt, hogy az igazgató elragadó felesége személyesen kérte meg valamire, holott át is üzenhetett volna a hivatalba. Ujra megemelte a kalapját, valamelyest esetlenül, kissé elfogódottan, de a tekintete mégis férfiasan merész volt. És Magda asszony kiolvasta belőle, hogy mindig személyesen fogja elhozni a postát.

Magda asszony kissé szégyelte magát. De este, midőn hálószobájára ráfeküdt a sötétség hatalmas bársonytete s az ágy csiklandósan felsikoltott, amint átfordult a másik oldalára, újra Gerőre gondolt:

— Milyen érdekes arczu, ábrándosan szomorú! Ez a fiatal fiu tán még sohasem csókolt meg uriaszszonyt!

Ez már izgatta is. Ha ő taníthatná meg rá! Milyen megérdemelt kárpótlás volna ez! Mennyire rászolgálna erre asszonytársaival együtt, kik a társadalom rendjémódja szerint mindig azoknak a férfiaknak adják első ölelésüket, kik már el is fáradtak a csóktól. Lehet, hogy még senkit sem csókolt... Olvasta, vannak ezek között a sápadtarczu, ábrándosnézésű fiuk között olyanok, akik még sohasem csókoltak.

— Istenem! — sóhajtottá halkán és hófehér teste már félálomban, de erősen megvonaglott.

A szeme csak félig volt lehunyva. Két kezével szorosán ölelte magához a vánkost s a melle szabályosan pihegte a szépről álmodók egyhangú, de édes muzsikáját.

*

Esteledett. Gerő most hozta a délutáni postát. A szobaleány barátságos arczczal vezette asszonya budoárjába.

— Ma ötödször vagyok itt! — mondta magában a fiu és tekintete végigsimitotta a szoba összes butorait. — Ott áll a szekrény, keskeny kis alkotmány, tele az ő illatos ruháival. Amott egy könyvvállvány, könnyedtartalma, aranyhátú kötetekkel. A zongora némán, feketén nyújtózkodik a sarokban. Pedig mennyi lágy melódia, mennyi rapszódikus kitörés, szenvedély bujkál a hallgatag billentyűk mögött. A kerevet, mely a falból ugrik elő, olyan mint egy zsákmányt váró férfikar. Itt pihen ő délutánonkint. Ez a külvilág lármájától, a kenyérért futkosók tülekedésétől elfüggönyözött kis szoba az ő világa. Itt elfelejti az ember, hogy a szekrényt csak asztalos csinálta, dolgos, durva kézzel, talán nagyokat is káromkodott közben, hogy a falat is csak piktör festette és amint mázolás közben létralábon tovapogott, durva dalokat fütyölt és éjszakai mulatóhelyeken kószált az esze. A függönyök sem a felhőkből ereszkedtek alá, hanem a kárpitostól kerültek a kereskedésbe. Esetleg még alkudozott is értük a vevő. A vevő... persze, Magda asszony férje, a bankigazgató ur, az ő igazgatója.

Megrázkódott és daczosan mondta:

— Azért sem gondolok most rá! Ő is csak olyan sürke ember, mint a többi! Csak éppen nagy daliás testet és szép arcot visel, hogy megcsodálják, akik csak kívülről nézik az embert. Nap-nap után szórakozottan jár-kezel az irodában és este megcsalja a feleségét: Magdát. Hogy meri megcsalni? — tört ki belőle a

kétségbeesés. Persze, csálni, hazudni, lopni szabad, csak ügyesen kell csinálni.

Erre már ő is rájött. De ma még undorodott tőle. És most, midőn itt — eddig ismeretlen gondolatok között — egymagában várta az asszonyt, hirtelen valami nagyon kellemetlen érzés vett rajta erőt. Felázadt önmaga ellen, mert rájött, hogy ő — az eddig egyeneslelkű — szintén csal. Magda egy másnak az asszonya! Úgy érezte magát, mint a tolvaj, aki tehetetlenül bámul a fényes ékszerkirakatba — a vastag üvegen át. Be kellene zuzni a kirakat üvegét! De nem óvatosan, sunyimódra, hanem bátran, ököllel az üvegbe vágva, hogy véresre sebezsem a kezem! Hadd fájjon sajogva, tépőn. S hogy a csörömpölésre kijöjjen az ékszerész: a tulajdonos és felelősségre vonjon.

Most belépett Magda. Frissen, jószagun. A pongyolája fekete bársonyból volt és elől kissé kivágott. De nem tulságosan, csak ha kissé lehajolt, kaczerkodott elő az a pihegő vonal, melylyel az asszonyok már annyi férfinak vették el a józan eszét. A fiu előbbi gondolatai is hirtelen megakadtak, szinte elszédült az asszony ragyogásától. Nem vette észre, hogy ebben a rendkívüli tündöklésben valami utolsó fellobbanás fénye reszkét.

Gerő arcán izgatott pirosság égett és selymesfekete haja a homlokát érte. Magda asszony ellenállhatatlan vágyat érzett, hogy megsimítsa. Ehelyett azonban csak a kezét nyujtotta, belátva, hogy ez már nem játék: itt vagy gondolkodás nélkül kell rohanni, vagy megállva gondolkodni.

Künt tüzpiros, lila és rózsaszínű felhők között bujkált már a nap. A szobában pedig az alkonyat vont fátylat szemek elé. Most jó volna összebujni remegve, forrón, boldogan és nem törődni a holnappal.

Azonban Magda becsengette a szobaleányt, hogy engedje le a függönyöket és gyujtson villanyt. Józan világosság ömlött el a szobán és nagy csend, csak mintha a nippasztal ámoszobrocskája sirdogált volna csendesen.

— Félt az esthomályban? — kérdezte a fiu halkán, majd közelebb ülve az asszonyhoz, önkénytelen páthosszal mondta. — Szép volt a délutánt együtt temetni, a tovauszó habos felhőket nézve! A bucsuzó nap tompapiros fényénél oly délibábszerű minden! Mintha egész életünk csak mese volna, melyet mi édes kettesben gondoltunk ki, hogy eljátszuk!

Magda asszony zavarban volt. Száraz szavakat keresett. Karcsu, fehér ujjait nézte és úgy találta, hogy a kerevet plüssébe sülyesztve, tényleg olyanok, mint remegő kis kigyók a zöld pázsiton. Egy ideig rajtuk felejtődött a tekintete. Felemelte, majd újra leejtette a kezét és úgy érezte, hogy a plüssből simogató melegség sugárzik elő.

— Igen! Az egész szoba levegője forró! — sutogta magában leányos remegéssel. — És ez jó! Talán ez az, ami után vágytam!

És már majdnem elfogadta a feléje nyujtott kezét, de egyszerre ismét megpillantotta magát a tükörben. Elsápadt. Meg kellett fogódnia a szék támláján, mert úgy látta, mintha hullámos szőke haján átsuhant volna a bekövetkező fehérség ezüstje. Az eddig sima arczon most ránczocskák vibráltak és a szeme alatt a hosszú pillák árnyéka mintha egy mély barázdába veszett volna el. A torját ideges sikoltás feszítette:

— Ez nem én vagyok! — zokogta magában. — Hisz pár nap előtt még fiatal és szép voltam!

— Igen, akkor bátor és erős voltál! — mondta egy láthatatlan hang szemrehányón.

Még egyszer összeszedte volna minden erejét, de ilyen öntudatos magáraerőszakolással már misem

használt. A tükör mélyéből most is csak egy szárnyaszegett, gyáva, remegő asszony nézett rá vissza, aki tulgyenge ahhoz, hogy erős legyen és nagyon erős, semhogy gyenge tudna lenni. Egy szürke, mindennapi szép asszony, a bankigazgató egyszerű felesége, aki még akkor is hü marad az urához, ha az történetesen meg is csalja.

— Ugy-e maga meg fog érteni engem? — fordult most a fiuhoz minden bevezetés nélkül. A legtöbb férfi ugysem ért meg minket. Azt hiszik, hogy egy asszonyt felelősségre szabad vonni! Látja, én most majdnem rossz asszony lettem, — mondta fülig elpirulva, de azért folytatta. — Hogy nem lettem, nem az én érdemeim, mint ahogy nem az én bűnöm lett volna, ha azzá leszek. Vannak helyzetek, hangulatok, percek, pillanatok, mikor mi elveszítjük magunkat. Mikor vezetni kellene bennünket egyszer erős kézzel, szigorú szavakkal, máskor meg gyengéden, becézőn... Én elhittem magammal, hogy a maga kedvéért, — nem is: önmagamért — egyszer le tudom rázni a tulajdonképpeni éneket! Akartam! Sok mindent. Tudom is én, mit! Tudjuk is mi, mit akarunk? Miért követelik tőlünk maguk férfiak, hogy mindenkor tudjuk, mit akarunk?...

— Nem szabad most kérdezni! — kiáltotta a fiu és szenvedélyesen megszorította Magda asszony kezét.

De ő elhárító mozdulattal válaszolt:

— Maguk kérdés nélkül szokták megadni a választ. Ám, most az egyszer tévedne! De azért lehet, hogy valamikor, talán nemsokára, midőn a hajam színe majd elveszti már sima fényét és ősz hajszálak bujkálnak a szőkék között, lehet, hogy akkor én is a megbánás meddő könyvével fogok a mai napra visszagondolni...

Gerő sokáig nem válaszolt. Ehhez az idegen nőhöz nem volt szava. A régi, fiatal, üde Magda eltűnt. Talán beleveszett a nyári alkonyat mesészerű, színes kódébe.

Később halkan bucsuzott a fiu. Elment. Az asszony pedig ráborult a kerevet lila plüssére, ugyanoly gyáván, tehetetlenül, mint akkor először, délután.

Toll és tőr.

— okt. 4.

A KONCENTRÁCIÓ TERVE MEGINT KISÉRT. Tisza, Andrássy, Apponyi királyi audienciára megy s horribile dictu, Károlyi Mihály is sorra kerül hamarosan. Régi dolgok új kiadásban, vagy új dolgok régi kiadásban, ahogyan méltóztatik a kegyes olvasónak. Össze kell tartani, ez természetes, a személyi aspirációkat kikapcsolni, megteremtteni a közös munka lehetőségét. De koncentrációval? Hogy képzelik ezt? A szép és tetszetős szót ezuttal igazán a lomtárból rángatták elő a politikai tanárok, akik jó szándéku és kitűnő elméleti tudósok lehetnek, ám de facto csak ötlet-szegény, tehetetlen deus ex machinának bizonyultak ezekben a történelmi időkben. A koncentráció, ha az urak értenének a dolgukhoz, már megszülethetett volna: a lelki koncentráció, amely Magyarország függetlenségének és demokratizálódásának gondolatában csucsosodott volna ki, nem pedig parlamenti herczehurczában és haragsomrád-játékokban. Most megint formát keresnek a lényeg-

hez, amelyet vagy elejtettek, vagy elejtődött magától, mert nem tudták megfogni. A lényeg ugyanis nem a koncentráció vagy a koalíció vagy más hasonló hangzatos és artisztikus idegen főnév, a lényeg, a lényeg: a munka, a lelkesedés és hozzáértés, amely összetartja és koncentrálja a nemzeti energiát, amely eddig mindig csak hiusági kérdésekben pocskolódtott el.

EGY LELKÜNKBŐL LELKEDZETT ÁLOM szakadt ki belőlünk Bulgáriának a szövetségből való kiválásával. Nem a barátot veszítettük el benne, hanem a turáni testvért, akit vérségi kötelékek fűztek hozzánk. Közele hozzátartozónk volt, akit nem ismertünk és ez érint bennünket a legfájdalmasabban. Ha ismertük volna, megszabhattuk volna magatartásunkat is vele szemben, korlátot szabva lelkesedésünknek és odaadó szeretetünknek. De mi ellenőrzést magunkkal szemben sem gyakorlunk, nemhogy kellő kontrollt alkalmaznánk barátainkkal és testvéreinkkel szemben. Barát volt-e, testvér vagy szerető? Most azt hisszük, hogy az utóbbi. Mert csaljón cserbenhagyott bennünket, a szeretők lélektana szerint, hogy egy olyan barát karjaiba vesse magát, aki — látszat szerint — jobban el- és kitarthatja őt. Keseredjünk el? Ha már majd nagyon elkeseredünk, legfeljebb nagyot ütiünk bottal a szamar fejére. Azaz csak ütnénk, ha a szamarak nem mi magunk lettünk volna. Így csak Bulgária ütött egy nagyot a saját fejére. Olyan nagyot, hogy Ferdinánd király koronája is a porba hullott tőle.

A FÜGGETLEN CSEHORSZÁG most vitustánczot jár ön maga körül. Örjögő idegességgel szagatja, dobálja, csörgeti lánczait és e zagyva muzsika mellett lengeti kőszá álmait. Beledől részegen a zenekarba, ahol Stanekék döngetik a nagydobot, saját dobhártyájukat repesztgetve. Kramarz a Narodny Listy trombitáját fujja, Massaryk Amerikából küldözgeti a visszhangot, Soukup egy ántántaranyaktól csengő aktatáskával balansziroz a Reichsrath termében. Korosecz, a délszláv testvér, a brugót stimmel. Olyan muzsikuss náczió, mint amilyen a cseh volt mindig világeletében, meg nem tagadja magát. Most ön maga tánczol a saját részeg muzsikájára és dözsöl mámoros álmiban, s persze szeretné, ha mások is úgy tánczolnának, ahogy a cseh-szláv vegyes zenekar a taktust diktálja. Zörgeti a csinadrattát, hogy csak úgy peng a réztányér és míg beletapos saját bandájába, hogy osztrák testvérei szédülnek a rugásaitól, levett kalapját tányérozva nyújtja az ántánt felé, hullajtsanak belé egy olyan Csehországot, mely csak ántántéktől függ, a központi hatalmaktól és Ausztriától független. De ez a cseh függetlenség tőlünk is függ valamelyest, a mi tizennégy magyar vármegyénktől, amelybe oly görccsösen kapaszkodnak. Ez a tizennégy vármegye fogja őket és ez nem ereszti, hogy egyelőre legfeljebb csak függetlenségi fantáziájukat ereszthetik szabadon.

ISTIP, MONASZTIR, a balkáni front ismét megélénkül. A négyéves háboru úgy mult el fölöttünk, hogy újra kezdődik, mintha ezt a négy sovány, keserves és véres esztendő csak álmodtuk volna. A görögöket ellejtették, Venizelósz emlékeink közé skatulyáztuk, a szerbeket eltemettük minden nagyra-vágyásukkal együtt. Más komoly munkánk volt. Német szövetségeseinkkel együtt a nyugati vérvivatarokon keresztül

hadakoztunk a békéért. Ha tán nem is Wilson tizennégy pontjéért, de az igazságos megnyugvásért és népünk lelki és testi felszabadulásáért. Most mintha újra kezdődne minden. A hadijelentések Szerbiát idézgetik. A szerb hadsereget, főleg az Istip körül portyázó szerb lovasságot. Reméljük, hogy ez csak egy újabb blöff, hiszen senki e földkerekségen nem fogja sem az elvert és szétzúllott szerb gyalogságot, még kevésbé a lovasságot feltámasztani sirjából, amely ott domborul valahol a kopár albán sziklák között és a Macsva mocsaraiban. A lovasság ezuttal hihetőleg csak annyit jelent, hogy az ántánt megint felült a lóra — a balkáni vesszőparipára. A baj csak az, hogy ez a paripa ránk nézve sokkal veszedelmesebb.

Krónika II.

A badeni herceg.

— okt. 4.

Már nincs alldeutsch uralom s gróf Hertling távozását nem kíséri rezignált kommentár. Utódokat emlegetnek a birodalmi kancellár üresedésben levő székebe s a jelöltek sora csak arra mutat, hogy félmegoldás készül. A béke öntudatos hívei hallgatnak; Kühlmannról, dr. Soffről nem is történik említés, de emlegetik Bethmann-Hollweget. Szerencsétlen elhatározáson! Szerencsétlenebb még Miksa badeni herceg deszignálásánál is, ki politikai ambícióinak és vallásos színezetű törekvéseinek keres méltó keretet Bethmann-Hollweg, Michaelis és Hertling örökében. Az ügyvédjelöltek visszaléptek; sem Fehrenbach, sem Payer nem tartottak igényt erre a magas állásra és Miksa herceg megbízatása körülbelül biztosra vehető. A herceg óvatos paczifista, teljes megértéssel és őszinte szándékkal, a mai napok nehéz kötelességérzetével nevezte el a háborút »súlyos morális népbetegségnek«, de mégis csak a klerikális centrumra kíván majd támaszkodni, holott szűkebb hazájában demokratikusan gondolkodó politikusnak tartják s Baden már a XIX. század eleje óta a liberális politikának legőszintébb támogatója, sőt 1818 óta már parlamentárisan intézik ott a nép sorsát is.

Már a háboru kitörése előtt, de főleg azóta, élőszóban és írásban ezernyi indokolását és bizonyítgatását hallottuk a német parlamentárizmus szükségszerűségének. Az erre felhozott érvek tulnyomóan a francia forradalom jóvoltából és az ezzel kapcsolatos háborúk történelmi fegyvertárából kerültek felszínre és bizonyára nem véletlen, hogy Németország akkor akarja a parlamentárizmust bevezetni, amikor egész Bulgária Malinovval tart és a szerbeknek sikerült Kumanovóba bevonulni. Szembe kell néznünk azokkal az érvekkel, amelyeket jóhiszemű laikusok a szociológia szótárából vesznek, de talán jobb lenne kiváló tudású biológusokra hallgatni és megkérdezni tőlük, miért nem akartak demokratikus Németországot akkor, amikor például Breszt-Litowszkban békére készültek? Ugy-e, megdöbbenő lenne ennek az őszinte kérdésnek bonczolása s nem kell éppen a mai jelenségeket fegyelmezett kritikával bonczolható szalóntudóssá kényszerülnünk,

hogy az új német felfogást belső ellentmondásban találjuk a megoldással, illetve a félmegoldással. Miksa badeni herceg nem lehet a mai fájdalmas és sötét pillanatoknak megvilágosítója, az ő egyéniségéhez nem illik a gazdag, merész, kérlelhetetlenül becsületes és mindent átformáló, döntő elhatározás, sőt újra csak csöbörből-vödörbejutást jelentene a nyugateurópai — vagy tán csak wilsoni? — eszmével szemben a badeni herceget küldeni. Meleg, becsületes, őszinte szív dobog a hercegben, mindig a felebaráti szeretet alapján próbálta az uszítások gátját megépíteni, de ez csak idealizmus, nem elszántság, holott a bátorságra, a pillanatnyi elhatározásra soha nagyobb szükség nem volt és tán nem is lesz soha, mint most. Fontosabb ez annál is, amikor az volt mérlegen: Calais-e vagy Páris? — mert az idő méhében nagy ösztökélő energiák feszülnek. Ma már nem elég a megnyugtatás, ma már a tisztacélú akarások tüzeiben a béke áradó melege kell hogy fűtsön mindenkit. Ma már nem is kell beszélni a békéről (eleget beszéltek róla négy éven át!), most már nincs más hátra, mint szótfogadni annak az egyszerű, öreg terézvárosi polgártársnak, aki azt mondta: csak abba kell hagyni a háborút és rögtön béke lesz! A mi sorsunk nem lehet Bulgáriáé. Németország vonatáról nem lehet bennünket lekapcsolni. Hiszen hű szövetségesek vagyunk és együtt vérzünk St. Quentin mögött s az új fronton, Szófia környékén is. És Wilson még mindig az igazságos békét és a népszövetséget emlegeti az új amerikai hadikölcsönnel kapcsolatban...

A szív emberére most éppen úgy nem lehet szüksége Németországnak, mint a külpolitikai Hindenburgokra. »Ha háborút akartál, legyen elég erőd békét csinálni.« A hercegnek megint csak szép szavai lesznek...

Trisztán.

Kérdés az éjben.

Az éjszaka fekete kétkben ... oly hidegen koppan
a léptem,

pár ezüst szál uszik, reszket a légben.

A házak a magasba hágnak, a házak oly sötétben,
lomhán

és minden megásít szomorú tompán.

Gázlángok törnek át az estet, az udvaruk ködösen
reszket,

s én viszem haza a lelket, a testet,
viszem haza az életemet, falak tövében, lopva viszem,
remegve a hidon át morgó vizen.

A sötétben dőlnek a várak és masszákba nyulnak
a házak,

elbuvik a hold, a csillagok fáznak,
csak itt-ott egy fénypont az éjben, egy kirivó,
sikitó ablak,

itt apró fogdákbán emberek laknak,
tán ujsággal, könyvvel kezükben, talán szent
eszmével eszükben,
tán árván zokogva, könnyel szemükben.

És ablakok mögött az ágyak, tán bölcső is, altatva ringó,
szopránban visító kis életbimbó.

Sok test, sok külön életkorsó, sok-sok különforgásu
orsó,

sok-sok ezer ágy, mint éji koporsó,
miből reggelre kilép a test és kezdi előlről az utat,
feledve a szörnyű tegnapot, multat,
s megy újra a reggelben, bizón, a reggeli utcán,
a hidon

s keres magának egy reményt, mi hívón
— mint pilleszárny mézduz virágot — csábitva
simogatja agyát

és ő mindennap újra viszi magát...

Nincs felelet éji dalomra, reménytelen hullott a porba,
körültem minden oly szürkülön tompa,

s már nincs meg a szárnyaló vágyam, mi átröppent
száz kupolákon,

mint fürge fiu egy tavaszi árkon...

Már rogyan a térdem az éjbe s leomlok oly törpén
a térben,

s a házak tövében zokogva kérdem:

— Tán keressek gyáván egy asszonyt, férfivágyamra
kifosztani,

rút csakember sorsomat megosztani,
vagy menjek tovább odaloga, koromsötétben
lopakodva,

apró kis életemen óvakodva,
nem tudva, mért fogom marokra árva és apró
életemet

és nem tudva, mért sirom énekemet,

s mért mondom annyiszor: koporsó, koporsó?

Szász Menyhért.

A boldog császár.

— V. Lajos és kora. —

(Regény.)

(2)

Irta: KELEMEN VIKTOR.

A Lajos balján Peterson kapitány ült a hintóban, amely Metropolisz Nagykörútján zajtalanul suhant hazafelé. Az Opera előtt egy leány indult át az uttesten és megállt, megvárva, míg a herczeg kocsija elhalad. Lajos egy pillanatra tisztán látta a leány barnafürtös, vidám fejét, nyílt ajkait, kedves, karcu termetét és a szívében halálos erővel sikoltott föl a vágyakozás. Hirtelen meg akarta állíttatni a kocsit, kiszállani, odamenni... néhány szót szólni... maga sem tudta hogyan... de ekkor Peterson kapitány mondott valamit és Lajos összerázkódott. A fogat messzi robogott már a zajos köruton, de Lajos a szívében hazavitt valami keserű és forró vágyakozást az előkelő és hideg herczegi palotába. Vacsoránál alig evett, hirtelenkedett, indokolatlan gyűlölettel gondolt a fagyos és szöke herczegkisasszonyokra és korán hálószobájába tért.

Az egyik szekrény mélyén ott rejtőzött a sok tiltott könyv, az ifju évek álmainak netovábbja. Olvasni próbált, de a könyv lapjain minduntalan kirajzolódott a délutáni leány feje; eldobta a könyvet és ingerülten

járkált fel és alá a szobában. Hirtelen úgy érezte, hogy meg kell fulladnia; kitérta az ablakokat.

Az égen megnyugtatóan ragyogott a hold és a tavaszi éjszaka mámorító varázsa belopózott a nyitott ablakon. Lajos ágyába feküdt, de nem tudott elaludni; nyitott szemmel forgolódott, majd elcsigázva és izzadva félálomba merült és édes és gyötrő víziókra riadt, mez-telen nők járultak elébe és középujt ő jött, a délutáni leányzó mosolyogva, égő vágygyal kapott utána, erős, fiatal teste remegett, vergődött, vonaglott a kínos vágyakozásban, majd kimerülten terült el a fehér párnákon, forró lehelet tánczolt a száján, szeméből könnyek szivárogtak és fáradtan és sirva aludt el ezen az éjszakán.

Uj tárgyakat tanult; katonai pályáján rohamosan haladt előre. És változatlanul irigyelte Ottót, aki már az egyetemre járt, úgy élt, mint egy gazdag polgár gyermeke és aki pajkos és könnyelmű kalandjairól mindig pontosan beszámolt.

Még a fülében zengtek Hamlet végszavai, mikor előadás után hazahajtatott. Az ut egy fordulójánál valami torlódás támadt; a kocsis egy merész kanyarodással a járda közvetlen közelében haladt el kocsijával. A gyalogjáró ama részén történetesen az Amerika irodalmi kávéház terrasza terült, amely hangos volt a vendégek zajától e langyos éjszakában. Az első asztalnál egy hosszuhaju, sápadt fiatalember ült és a fehér papírnyelvek fölé hajolva irt. Mikor a nagyherczegi fogat elhaladt előtte, fölpillantott és a szeme egy pillanatra a Lajos tekintetével találkozott.

— Boldog ember, aki szabad és azzal foglalkozhatik, ami kedves a szívének. Üldögélhet a terrazon éjfélig, kőszálhat a fák alatt és karonfogva egy karcu nővel, eltűnhet a mellékutcák sötét torkolatában... Szabad és boldog ember, be irigyellek! — tűnődött akkor Lajos, mivel szabadság után sóvárgott és az utolsó koldust is irigyelte érte.

Az ujságíró pedig azt gondolta:

— Ó boldog ifju nagyherczeg, aki a színházból aranyos hintódon vágatsz haza meseszerű palotádba, ahol örökké ismeretlen a nyomorúság és a fekete gond. A pompás lakomákat boldog pihenés váltja föl és nem kell unalmas czikkeket firkálnod a közlekedési eszközök mizériájáról. Gondtalan nagyherczeg, be irigyellek! És az egyik nem vala kevésbé elégedetlen a másikkal.

*

Április elején történt; az almafák a parkban még halvány rózsaszinben illatoztak.

Lajos, midőn délután végighaladt a palota szönyeges folyosóján, a könyvtárterembe vezető ajtót nyitva találta. Emlékezett, hogy Johanna egy órával előbb kikocsizott és nem tudta elgondolni, ki lehet a könyvtárban. Halkan belépett a félig nyitott ajtón. A széles, világos üvegablak előtt, háttal az ajtónak egy nő ült a fotelban és az ölébe fektetett könyvben olvasott. Lajos nesztelenül közeledett és most már megismerte a nőt. Egy Mayer Angelika nevű leány volt, első komorna, aki csak néhány napja állott Johanna szolgálatában. E csinos, szolgálatkész és jólnevelt leány valami tönkrement nemesi családból származott.

Lajos már közvetlenül mögötte állott, de miután Angelika nem vette észre, szóltan maradt. Csak nézte a női nyak enyhe hajlását, a selymes pihéket a dus, barna haj tövében, a takaros fejet, amint lány ritmusban megmozdult minden lélekzetvételnél, beszivta a fiatal test üde és kéjes illatát és a szívébe ismeretlen

boldogság lopózott. Sivár és szürke életében fölillant egy meleg sugár. Előrelépett és egy hirtelen mozdulattal megsimogatta a lány haját. Angelika hevesen összerázkódva fölugrott, a könyvet kezéből a padlóra ejtette és zavarban hebegte:

— Fenséges uram... bocsánat..

Lajos lehajolt és fölemelte a könyvet

— Kérem... Angelika, ugy-e így hívják... tulajdonképpen nekem kellene bocsánatot kérnem, hogy ily udvariatlanul magára törtem.

— De fenség... — rebegette Angelika.

Lajos mosolygott.

— Mit olvas?

— Heine verseit.

— Szereti Heinét?

Angelika gyöngén elpirult.

— Ó nagyon, fenség.

— Kérem, itt a könyv, ne zavartassa magát. Folytassa.

— De fenség... itt nekem... nem lehet... — szabadkozott Angelika.

Lajos ránézett.

— En megengedem. Majd együtt olvasunk.

Angelika visszaült a helyére, Lajos mögötte állott és a vállán keresztül nézett a könyvbe.

*»Im wunderschönen Monat Mai,
Als alle Knospen sprangen...«*

A Lajos szája odatapadt az Angelika édes nyakára. A leány ijedten elkapta a fejét, de a Lajos agyát elborította a vér forró hulláma, szíve hangosan dobogott és erős karral szorította az Angelika makacs száját a maga izzó, halálos vágyakban szomjazó szikkadt ajakához. Lehunyta szemmel, hosszan csókolta a bársonyos, hűs ajkakát, mintha minden álmatlan éjszakáért most akarná kárpótolni magát. Végre Angelika kibontakozott az ölelésből:

— De fenség... mennem kell... ha meglátnak...

— Angelika... itt maradsz... édes... — sutogta Lajos és hallatlan izgalom lett urrá rajta. Ismét magához vonta a leányt és ölelve és csókolván jutott el vele egy kis kerevetig. Angelika elbágyadva küzdött, de minden ellenállásán még csak inkább fölindult Lajos, dulakodni kezdtek és lezuhantak a szönyeges pamlagra. Lajos ismét megkereste a szájával a száját; érezte, amint Angelika ellankad a heves ölelésben és amint boldog ritmusokban kábult és rózsaszín mámorba fordul minden... és Angelika, aki ott vergődött és vonaglott karjaiban, egyszerre csak erősebben szorította magához, két lány karja ráfonódott a nyakára, gyöngyházfoga belemélyült az ajakába, egy mély, boldog sóhajtás után elernyedten, mosolyogva nézett Lajosra, aki forró fejét egy pillanatra lehajította a leány mellé, azután fölállott és zavartan, megelégtült mosollyal meredt maga elé. Angelika hirtelen elrendezte ruháit és távozni készült.

Lajos ekkor még egyszer megcsókolta és óvatosan a fülebe sugta:

— Holnap este tizenegykor... ugyanitt.

— Drága... — lehelte Angelika a végső ölelésben és friss léptekkel kilebbent a komoly teremből.

E délutánon Lajos szokatlanul könnyűnek és boldognak érezte magát, vidáman járt-kelt a fényes termekben és nyájasan mosolygott mindenén. És este Angelikára gondolt, mielőtt elaludt. Másnap egész nap türelmetlenül és idegesen várta az estét. Tizenegykor, midőn elsötétült a palota, lábujjhegyen végiglopózott a néma folyosókon és termeken és a könyvtárba ment. Leült

egy homályos sarokban. Kisvártatva nesztelenül nyílt az ajtó s Angelika sietve belépett. Lajos felszabadultán sóhajtott:

— Végre!

Egy pillanat múlva egymás karjában voltak. És azóta esténként találkoztak a könyvtárban, a diszkrét és megértő foliánsok között.

*

Az édes titkot Lajos nem mulasztotta el Ottóval közölni; egy tavaszi kiránduláson történt a vallomás. A kirándulók egy Metropoliszhoz közelfekvő kis faluba igyekeztek, amelytől nem messze festői várrommal koronázott nyájas hegy emelkedett. Az ifju nagyhercegeket ez alkalommal Petersonon kívül egy másik kapitány is elkísérte. A két bajtárs kissé elmaradt, háboruról és asszonyokról csevegve.

Lajos Ottóval elől lovagolt a kanyargó uton. A földeken zöldült már a vetés és az ut két oldalán elnyúló árok sárgállott a mocsári gólyahirtől.

— Kár, hogy itt nem terem ibolya — mondta Lajos, mert kedvencz virága az ibolya volt. A nap frissen ragyogott az égen, mint egy aranyérem a katoná mellén és az enyhe szellő bágyadt illatokat sópört.

Ottó és Lajos között, mint mindig, a szerelemről, a boldogságról és az uralkodásról folyt a szó. E beszélgetések alatt Lajos magában elismerte az Ottó felsőbbségét és bámulattal adózott tudásának. Ezuttal is a boldogságról mondták el gondolataikat; többnyire Ottó beszélt, mivel jártas vala a filozófiában.

— A test és lélek egészségétől eltekintve, legfontosabbak a boldogságra az ember anyagi és szellemi javai. Az első megkímél az eldurvító és lealázó munkától és messze üzi a sötét gondot; a második tartalmat ad életünknek és megment a gyilkos unalomtól. Az egyik épp oly fontos, mint a másik. Mit ér a szellem kincse, ha birtokosát gondok gyötrik és alantas munkában görnyed; mit ér a gazdagság, ha üres és műveletlen elmével párosul, a melynek elviselhetetlen kin az unalom.

Lajos egyetértően bólintott:

— És ha e feltételek megvannak is, — vitatta hirtelen elkomorlyodva — mégsem lehet boldog az ember. Mert az ember vagy akar valamit, vagy a legjobb esetben elérte azt. Tehát vagy türelmetlen, vagy csalódott. Ha pedig ezeken már túl van, kétségbeeshetik a lét czéltalanságán. Boldogság... e szót kitörölném az ember szótáraiból.

— Ugy van — válaszolt Ottó. — Boldogság helyett csak elégedettség létezik és pillanatnyi kéj. Az ostoba nem tudja ezt és hamis utakon tévelyeg. A bölcs mosolyog és mértékkel fogadja mind a kettőt. És templomot épít a szívében, ahol végre megnyugodhatik. Mert minden ember hord a szívében egy Paradicsomot; de a legtöbbje soha életében nem tud róla és haláláig másutt keresi.

Elhallgattak. Lovaik csöndesen lépkedtek egymás mellett. Az uralkodásra fordult a beszéd.

— A jó császár felvirágoztathatja országát és jólétet teremthet mindenütt — kezdte Ottó elgondolkodva. — Időszerű reformok által kedvelt és népszerű uralkodó lehet. A nép olyan, mint az elhanyagolt asszony: könnyű megnyerni a kegyeit.

Lajos elmerengett. Csönd volt.

— Az ellenzéki szellemet nem szabad elnyomni, mert a harcz uj tehetségeket dob a porondra; de úralomra sem kell engedni, mert akkor természetzerűleg reakcióssá válik és én nem hinném, hogy az új reakció jobb lenne a réginel.

Lajos figyelemmel hallgatta barátját, aki jól ismerte a társadalmi tudományokat és a leghaladóbb irányjok híve volt.

— Az állam épülete nagyon rozoga ; a jó császár sokat tatarozhat rajta, hogy kényelmesebb élet essék benne. Bizonyára lesznek nagy építőmesterek, akik a lerombolt palotát új alapokra fogják fölépíteni. De azt hiszem, mi nem tartozunk ezek közé.

— Mit gondolsz, mi lesz az új alap — kérdezte Lajos.

— Tudja isten, — válaszolt Ottó — erre alig lehet kielégítő választ adni. Ma, a XIX. század derekán a politikai tudományok még a gyermekkorukat élik. Még mindenféle nagy a rabszolgaság, és tény az, hogy az emberek egyenlők és szabadságra születtek.

Már elérték a regényes romokat, amelyek csonka bolthajtásai és mohos kötőmbjei között letűnt korok emléke bujkált. Kissé megpihentek, elnézegették a messziségbe elvesző tájat és a kis falut, a hegy tövében, azután ismét lóra szálltak és elindultak hazafelé, jöleső tervezgetésekkel himezven a ködös jövőndőt.

*

A bárdok forradalmi mozgalma egyre nőtt és e mozgalom tüze hatalmas táplálékot nyert néhány európai nemzet forradalmából. Jövevények tüntek elő a homályból ; ez új emberektől senki sem kérdezte, honnan jöttek ; ott voltak és csodákat tettek.

Vézna volt, sápadt, lerongyolódott ; a szemében borzongató tüzek égtek. Ott született valahol tulnan a lomha folyón, a nagy bárd síkság egy nyomoruságos falujában. Alexander volt a neve, verseket írt és szavalt és szilaj, szertelen, összeférhetetlen természete miatt hamarosan mindenütt csak a »barbár költő«-nek nevezték. De a toll hallatlan mesterének bizonyult a barbár költő, hihetetlen verseket írt, amelyekre elakadt az emberek lélekzete, ökölbe szorult a kezük, lángba borult az agyuk. A magányos Alexander esténként egy kis kávéházban találkozott a forradalom vezetőivel és rövidesen első lett az elsők között, de ez semmit sem változtatott rajta, továbbra is indulatos és borzas maradt és úgy tett, mintha az események illetén fordulatát a világ legtermészetesebb dolgának tartaná. A forradalomba vetett megingathatatlan hitének lángjai már elérték és körülnyaldosták a roska-dozó házat.

*

Április huszonkilencz.

Az utcán tüntető menetből néhányan kiváltak és besiettek egy üzletbe, ahol nemzetiszinü kokárdát óhajtottak vásárolni. A kereskedés történetesen egy pepita emberé volt, aki régebben megtelepedett vala Gobenzben. Szerencsétlenségére raktárában nem talált kokárdát, amely a bárd nemzeti színekben ékeskedett volna ; a felhevült ifjak e tényt hazafiatlanságnak, sőt mikor megtudták, hogy a boltos pepita bevándorolt, egyenesen árulásnak minősítették. Hangos kiáltásaikra egyre többen tódultak a szűk helyiségbe, a megbomlott menet, mint egy óriási kigyó, fenyegetően kuszott a bolt elé. A hátrább állók nem tudták, miről van szó, csak annyit hallottak, hogy áruló, ennél fogva köveket ragadtak és pokoli üvöltözések között összezúzták a bejáratot. A tulajdonost, a tehetetlen öreg pepitát vérbefagyva hagyták a feldúlt üzlet pultja alatt.

Az első siker után és a vér mámorára a tömeg még inkább nekivadott. A tüntetők sorra járták az utcákat és fölkeresvén a pepiták boltjait, a földig leombolták azokat. Erich Kurt, a főkörmányzó katonaságot vezényeltetett ki, de ebből csunya botrány támadt ; a nagyrészt bárdokból álló századok röhögve dobták el a puskát és a zavargókhoz csatlakoztak. A főkörmányzó palotája védelmére egy pepitaszázadot rendelt ki és lakonikus jelentését gyorsfutárral küldte Metropoliszba.

Gobenzben aznap estig földönfutóvá lett minden pepita.

HARMADIK FEJEZET.

Lajos nagyherceg, a Pepitabirodalom leendő ura, egyszerűen és banálisán beleszeretett az egyszerű és banális Angelikába, mint egy kis diák. Ez a szerelem olyan volt, mint a nap, beragyogta és megtermékenyítette a lelkét. Jóformán semmivel sem tudott törődni ; minden gondolata mögül előkaczagott egy vidám, boldog érzés. A tanulmányait elhanyagolta ; unalmas és ostoba a könyvek bölcsessége és gyilkos a könyvtárak pora ; az Angelika szemében élet csillog és derű, a karja lágy és fehér és az ajka hűs és illatos, mint az érett gyümölcs. Minden érzését aláfestette, minden gondolatát megaranyozta az első szerelem.

Ugy érezte, hogy teljesen megváltozott. Önmagáról gondolkozván, azelőtt sem tartotta magát éppen rossznak ; de most minden és mindenki iránt égő szeretet lakott a szívében. És midőn Ottó hatása alatt elmélkedni kezdett önmagáról, a dolgokról és az élet kérdései fölött, örömmel és büszkeséggel tapasztalta, hogy immár önálló gondolatai is támadtak. Ami nem ritkaság, a szerelem filozófussá tette. Tizenkilencz évvel kissé bölcs is volt és jósága versenyre kelt szeretetreméltóságával.

A császárnál tett látogatásai elviselhetetlenül gyötörték. Délutánonként, amikor Peterson kapitány a bel- és külpolitikai események bonczolásába és bírálataiba kezdett, rosszullet ürügye alatt egyszerűen faképnél hagyta a buzgó férfit és nem akarta megérteni, miért kinozzák a bárd mozgalmak ismertetésével és hogy mi köze lehet neki néhány millió távoli és vadidegen ember dolgához. Csöndes, polgári vágyainak középpontjában, mint gyémántkeretben, tündökölt az Angelika arcza.

Gondolkodásában öntudatlanul kialakult egy rendszertelen életfilozófia, amelyben furcsán és groteszkül kapcsolódtak a katolicizmus eszméi az epikureisták és hedonisták gondolataival.

Jézusnak igaza volt : a boldogság a szeretetben rejlik. Az emberiség minden nyomora és szenvedése elmúlnék, ha az emberek gyűlölet és rosszindulat helyett szeretettel közelednének egymáshoz.

Lajos meg volt győződve arról, hogy e nagy horderejű gondolatok révén ő hivatott a tévelygő emberiséget a boldogság útjára terelni. Minden vágya ez lett ; a szeretet ez új vallásának új apostola kívánt lenni. A művészetekről lemondott ; belátta, hogy azok iránt csak szeretet él benne, tehetség nélkül ; vonzódása csak tapogatózás volt, az eszközök bizonytalan keresése. De már tisztán látott : magasztos küldetése van a földön és e hitében Adalbert páter homályos és kétértelmű biztatásai még inkább megerősítették.

Álmódózásaiban egy iszonyu magas hegyen látta magát, fönt a csucson, amelynek lejtőit az emberek milliói lépték el. Köröskörül, amíg a szem ellát, addig, ahol már ég és föld összelelkezik, mindenütt emberek álltak, arcczal felé fordulva s. az ígéket lesték az ajkairól. És ő ekképpen beszélt :

— Ó emberek, szeressétek egymást és legyetek boldogok. Tanuljatok meg örülni a szeretetnek és

szecssétek az örömet. Örüljétek az égi boltnak, amely egyformán borul mindnyájatok fölé, mint egy gigan-
tikus templom kupolája, adjatok hálát reggel és este
és legyen vidám a ti szívetek. Szeressétek egymást!
Harag, gyűlölet, féltékenység, bosszu s a durva gonosz-
ság tűnjön el nyájas körceitekből és a szívetek rejtekébe
a mindent szerető, megértő és megbocsátó szeretet vo-
nuljon be királyi pompájában... Dolgozzatok és örül-
jétek a munkának és pihenjétek meg utána asszonyai-
tok ölében; áldott és boldogító leszen a pihenés...
A természetben és lelkekben szeressétek a szépet,
amelyben isten nyilatkozik meg... Örüljétek az eső-
nek, amely megtermékenyíti a földeket és gyönyörköd-
jétek a szivárványban, amely az álmok országával
összeköt... Örüljétek a napsütésnek, amely meg-
érleli a gabonátokat és megédesíti szőlőitek nedvét,
hogy legyen mivel leöblíteni az őszök bánatát...
Örüljétek a napsütésnek, ha szeret, éget és perzsel, az
erdők sátora mindenütt hűvös és zöld és megvéd a déli
nap heve ellen... Pihenjen meg a szemetek az ezüst
folyón, amely kéklő dombok között kanyarog... Fű-
rödjétek a tenger sós vizében... Játsszatok a homok-
ban és adjatok hálát, hogy süt a nap... És ne feledjétek:
eljövend az óra, amikor itt kell hagynotok mindent,
hogy ismét porrá váljatok... De addig emeljétek föl a
fejéteket, öleljétek meg egymást és örüljétek a nap-
sütésnek... Ó emberek, szeressétek egymást, hogy
boldogok lehessétek!

A tömeg hullámszerűen kezdett, millió kar nyult feléje
s a távoli zugás halk zsoldárokká csöndesedett. Lenge
fátyolokban fiatal nők lebbentek elő és virágkoszorus
fejükkel bókolnak előtte. Az egyik hirtelen kivált közü-
lük. Angelika volt. Kitárt karral röpült feléje s egy
végtelen csókba forrt az ajkuk.

*

Korábban ébredt, mint rendszeren. Fejfájás bán-
totta; felöltözött és a parkba indult, hogy a friss reggeli
levegőn felüdüljön. Amint nesztelenül végighaladt a
szőnyeges folyosón, amely a palota balszárnyába veze-
tett, az egyik fordulónál egyszerre halk suttogás ütötte
meg a fülét. Önkéntelenül megállt és figyelt. Egy halk
férfihang sürgető szavaira melegsengésű női suttogás
felelt és Lajosnak úgy rémlett, hogy a nő hangjában az
Angelika hangjára ismer. Könnyű izgalom remegett át a
testén; a szívét sohasem érzett szorongás támadta
meg. Visszafojtott lélekzettel állt egy perczig.

A folyosó ama részén lépcső vezetett le a föld-
szintre és Lajos megállapította, hogy a hangok alulról
hallatszanak. Előrelépett és a pálmák és más délszaki
növények védelme alatt lábujjhegyen lelopózott a
lépcső kanyarulatáig. Még most sem látott, senkit de
a suttogást tisztábban hallotta.

- Edcs... — lihegte a férfihang.
- Ne... ne bánts... — sugta a nő.
- Jó... de ma... tizenkettőkor... drága...
- Majd este megbeszéljük... ne itt...
- Rövid szünet. Lajos feszülten figyelt.
- Igen... de viselkedj jól... — suttogta a női
hang.

Csőnd támadt. Hirtelen apró léptek hangzottak a
földszinti folyosón; egy ajtó bevágódott. Ugyanakkor
egy borotvált férfi haladt el a lépcső előtt. Lajos meg-
ismerte és hevesen visszahúzódott. A szakács volt.

Ugy botorkált le a lépcsőn, mintha főbeverték
volna. Agyában tompán, bódultan kavarogtak gon-
dolatai. Végigment a kert fehér sétányain; egy pompázó,
virágzó bokor előtt komoly kőpad állott, arra leült és
zsibbadtan meredt maga elé.

Ez volt az első katasztrófa életében, e zavartalan
és örömeik nélkül szükölködő életben, amely egy el-
rejtett, sötétvízü tóhoz vala hasonlatos és talán éppen
azért fogta fel oly tragikusan. Mikor agyáról elfoszlott
a kábultság, fájdalmas, kinzó összehasonlításokat vé-
gezett.

— Mi volt ez? És miért? Miért nem érte be övele?
Vagy nem szereti tán? Nem, az lehetetlen... az ölelé-
sekben tűz lángolt és a csókok méze nem lehetett ha-
mis... De a szakács... őt szereti? Lehetséges
volna...

Felállt és lassan elindult a mohos fáknak zöld
sátora alatt. A szakácsra gondolt, maga elé idézte a
képét; frissen borotvált, férfias arc, hófehér sapka,
keskeny ajkak... Valami rettenetes, terhes fájdalom
nehezedett a mellére. A halastónál, ott, ahol egy kis
patak torkol beléje, fahidacsán át vezetett az út.
Lajos megállt, rákönyökölt a hid karfájára és belenézett
a nyugodt vízbe, amelyben tisztán tükröződött az ég.

Az arcát nézte. Ő szőke volt, mint októberi nap,
a szája duzzadt és piros, mint a gyermekek szája és
kifejezéstelenül kéklott a szeme. Meghökkenett és föl-
egyesedett.

— Ez vagyok én... — suttogta s ismét eszébe
ötlött a szakács kemény, férfias arcza. Egy gondolat
fénye villámlott át az agyán és mindent megértett.
Nem Angelika választott a herceg és a szakács között;
a nő adott előnyt a férfinak az ifjuval szemben.

Nem is haragudott Angelikára; a szemében köny-
nyek égtek és az az ismeretlen szorongás nem mult el
a szívről, úgy tartotta megmarkolva, mint a durva,
parazsti kéz a vergődő madárfiókot.

Fölment a dolgozószobájába, leült a monumen-
tális íróasztal elé s eltűnődött. Kuszaság, zavar, össze-
visszaság... elmúlt fájdalmak ujra fájtak és az emlé-
kek raja úgy zsongott tolongott és lázongott, hogy majd
szétvetette megkínzott fejét. Angelika... hát vége
ennek is. Ez volt az első, amelynek varázsából valami
örökre megmarad.

— Angelika, most bucsuzom tőled, így, magam-
ban bucsuzom tőled, Angelika. Nem foglak szemre-
hányásokkal illetni, ó ne félj és nem fogok veszekedni
teérted. Nagyur vagyok, aki nem beszél és nem ma-
gyaráz: ajándékoz, büntet és elbocsát.

— Angelika, pedig szerettelek; és kijátszottan,
alantass bűnödöt ismerve, most is szeretlek, Angelika.
Az öntudatos agy gondolkodik, de a kiszámíthatatlan
érzékek engedetlenek. Mert az ajkad ize mégis felejthe-
tetlen és a Paradicsom ott volt a te öledben... ó
Angelika.

Az emlékek egész nap gyötörték; de ezt a bánatot
úgy viselte, mint egy különös ékszer, szinte tetszel-
gett a megcsalt szerelmes szerepében. Halkan beszélt,
mint a nagybetegek, elhuzott szájjal, megadóan mo-
solygott, lassan, megfontoltan lépegetett és diszkrét
sőhajjal fogott a dolgaihoz.

*

Másnap. Este bement a könyvtárba; ideges volt
és türelmetlen, elővette Racine tragédiáit, felütötte az
Athalát és olvasni kezdett. A két első sornál még oda-
figyelt; a harmadik sornál gondolatai észrevétlenül
leváltak a költő gondolatairól és rohanva tértek vissza
lobogó fájdalmához mint rossz sinekre tévedett vasut.

Várt. Nemsokára nyílott az ajtó és Angelika be-
suhant a terembe. Lajos megrezsent és a szíve vadul
kalapált; de végső erőfeszítéssel nyugodt maradt és
szenttelen, hűvös arccal fordult a belépő felé.

— Drága... — suttogta a gyanútlan Angelika.

— Mit kíván tőlem — kérdezte Lajos csöndesen, kimérten.

A leány nem értette meg a helyzetet.

— Mi történt... drága... — hebegte álmélkodva.

A Lajos forró vére a fejébe szökött. Sohasem látta Angelikát ilyen szépnek, ilyen kívánatosnak. Szédült, a padló inogni kezdett a lábai alatt és az aranyoskötésű könyvekkel terhes szekrények előre hajolva összeomlani készültek. De ez csak egy pillanatilag tartott, akkor szívében fölébredt a veleszületett góg, amit hercegi anyja ápolt, föltámadt benne és nagyra-nőtt, mint a dudva, amelyet egyetlen éjszaka esője megnövel. Szemét már nem homályosította el a vágódás csalóka fátyola, tisztán látott és megdöbbenette a távolság. Hát ki ez a lány és honnan jött ide... talán tisztátalan és mocsaras mélységekből támadt... de az ő szíve tiszta és hideg és többé nem szédítheti el a mocsarak buja gőze... Egy kissé szégyelte magát és mélységes megvetéssel fordult el a leánytól.

Angelika pedig nem értette a Lajos tétovázását; hirtelen letérdelt eléje, elkapta a kezét és az ajkához szorította:

— Fenség...

Lajos megrázkódott és hirtelen elvonta a kezét. Egy pillanatilag mereven állott, azután megfordult és csöndesen kiment a szobából.

Angelika egyedül maradt; lassan megértette, hogy a kis regénynek vége szakadt; halkan sirdogálni kezdett, mert alapjában véve jó leány volt, aki mindig megsiratta elmúlt szerelmeit. Másnap a szeme vörös volt a sirástól; Lajos észrevette ezt, de egy csepp sem hatódott meg. Egy álmatlan éjszaka igen sok mindenre megtanította, cinikus lett és kiméltelen és nagyon rossz véleményét alkotott a nőkről. Valamiképp a szerelem boldogsága csaknem apostollá avatta, ez a csalódás rosszá és keserűvé tette; de ezek az érzések nem lélek mélyéből fakadtak, mulók voltak, mint a felhők az égen. Harmadnapra ismét enyhült a bánata és könnyebb lett a szíve, azután felejtett, az emlékei között kopott, kopott az Angelika imádott arcza s a fájdalom nemsokára már csak egy zengő akkorddá halkult, amely a hangverseny után még sokáig az ember fülében cseng, egy exotikus illattá bályadt, amit a ruhazseb mélyén egy kis csipkekendő sokáig megőriz.

Ottó, akinek Lajos szerelme minden fázisáról híven beszámolt, kijelentette, hogy a dolog »rendes lefolyásu« volt.

(Folytatása következik.)

Szeveranin orosz költő verseiből.

Szivem.

Örvényes, kényes, furcsa szív,
Minden vágyat magába szív.

Reggel remegve Rád terül,
Biboros, szép játékszerű,

Déli korzón ha Rád nevet:
Hop, hop, picziny piros evet.

Délután fáradt, mint a hold,
Mert délben soká silbakolt,

De estére ismét vidám
És énekel: Ja uzs pivám.

Aj ti pivás, aj ja pivám,
Hiszen az élet oly vidám.

Éjjelre könnyű és kaczér
S mint forró üstben zúg a vér

A szív felett, a szív alatt
S hol gombostünyi láng maradt.

Esti zene.

Már tálalják a vacsorámat
És lassan, lassan este lesz,
Hajamba egy fehér szál szökken,
Az ősz, az ősz intése ez.

Az évek hervadó ákácza
Rámhajtja szelid ágait,
Be jó az elvirágzó fáknak,
Nincsenek nekik vágyaik.

Csak élnek, nőnek, hálnak, tünnek,
Följük süt a sárga hold,
Sosem remegne meg a szívük
S a vérük szája nem sikolt.

S én itt ülök forró sebemmel
S a zúgó vérem hallgatom,
Ugy nézem a mult évek árját,
Mint az utcát az ablakon.

Juhász Árpád.

Saison.

Őszi estve.

— okt. 4.

— Milyen korán sötétedik! — mondja a foghijas, hegyes állkapcsu dada, aszott ujjaival végigsimítja szájszögletét és révetegen nézi az udvaron motoszkáló favágókat, akik már hazafelé készülődnek.

A mesének már vége, a legkisebb királyfi bejutott a kacsalábon forgó kastélyba, a homály, mint öreg házi-barát, már elhelyezkedett a pamlagon meg a szekrény árnyékában szendergő karosszékben. Az asztalon csupasz szőlőfürtök, felsebzett, fehéren csillogó pontok könyeznek a leszakított bogyók helyén, a tányéron még néhány mállott, felhasított, összenyomott szem, a fürtön pedig rajta maradt egy-két sápadtzöld, savanyunak ígérkező bogyóka. A himzett teritőn, mint lelapult gonosz indulat, még ott sattenkedik egy levél, a mit délután hozott a rőt bájszu postás s a melyben arról van szó, hogy nagyapa ismét gyengélkedik. A galambősz öregur nehezen türi a hervadás évszakát, a hüvös estéket, a fojtott szobalevegőt, a nyirkos időjárást. Jó anyám felhős arcczal ment át a nappaliba e levél elolvasása után

és Ficzkó, a nagyfejű fehér kandur vigasztaló dorombolással szaladt utána és simult szoknyájához.

Az ablaküvegen alélt légy vánszorog felfelé, az oszlopos tornáczon felkuszó vadszörlő levele oly veres, mint kis hugom orczája volt, midőn vörhenyben feküdt és a széles koponyájú házi orvos fejcsóválva ment ki a szobából, a fázós, barna ágak hüvös, sikos kigyóknak tünnek fel, melyek most puczerán, didergősen kanyarognak, kapaszkodnak, pedig nemrég még oly tömött, résztelen levélszőnyeg hullott alá a tornác két oszlopa között, hogy még a napsugár se szitált keresztül rajta.

Meg kell gyujtani a lámpát, el kell végezni a holnapi leccskéket. A természetrajz tanulásánál kissé tovább lapozok a könyvben, eltűnök az új ábrákon, a farkas, a hiúz, a bálna nyájas arczképén. Milyen érdekes állatok s milyen jó szaga van a könyvnek! És az új körzőmben sem gyönyörködtem még eleget, pedig hogy csillog a kékbársonyos tokban, mikor rátéved a lámpa sárga fénye. A tuskihuzót még ki sem próbáltam, noha már vettem egy kis üveg tust és egy üveg kárminpiros tintát a Schön-féle papír- és zeneműkereskedésben. A karcsu latin szófüzetbe már beirtam az ismeretlen szavakat, de a számtani feladvány sehogyan sem akar sikerülni, Talán majd holnap reggel, vagy legkésőbb óra előtt, tíz perczen leírom valakiéről... Kis hugom csokoládét majszol és barna bajuszt fest magának, sőt tömpe kis orrára is ken egy pontocskát az édes mázból. Felkaczagok, mire ő sirva fakad, kövér könyei sietve, szinte vidáman gurulnak le a maszatos arczon, a ránczoskezű dada sirámos koldushangon vigasztalja, újabb csokoládét ígéret és a barna foltok eltávolításában buzgólkodik.

Az alsó konyhában szilvalekvárt főznek. Kiszököm a tornácra és édes, fáradt, hüvöscsóku illat zár karjaiba. A kert tarlott fáin kékes párák függnek, mint vízbe cseppentett tej, az öreg gesztenyét csak sejteni lehet hosszú kertünk alján, a konyhából ferde, bágyadt-sárga kévék nyulnak ki a ködbe és világos fénydarabokban pihennek meg a nyirkos földön. Olykor árnyékok imbolyognak a fényben és felhallatszik szemölcsös szakácsnők zsémbeskedése az incselkedő udvarossal. Az udvar végén néhány öl fa komor, fekete tömböt alkot, mint ostromra elszánt bástyafal, denevér repül ki a szénapadlás ablakából és hirtelen úgy tűnik fel, mintha valami megmozdult volna a farakás körül. Ludbőrös sejtelmek borzognak végig a lankadt, alattomos estfátyolban. Hideg van már. Összerázkódom.

A rácsoskapu csengője felsikolt, mint megijesztett szolgáló, öreg vizslánk kötelességszerűen felcsahol. A paprikaorru szomszéd jön, a tegnapi szüretből hozott kóstolót. Apám vidáman fogadja, a szalónban felgyújtják a lámpást, sárgásbarna must gyöngyözik a poharakban, Matyi bácsi recsegve mesél hahotás anekdotákat és anyám arca felvidul, mint szivárványos tájképé. Füsttel, hanggal, vidámsággal telik meg a szalón, az arcok kipirulnak, mint tüzcsőkbán fürdetett ünnepi sültök, nyájas, aransárga világosság és meleg meghitt-

ség uszik a szobában, míg kint sunyi köd, náthás nyirkosság mordul a távozóra, akárcsak barátságatlan komondor pókhálós udvarházakban. Olyan jó a szobában lenni és az öreg fákat, a nyirkorgós vaskutat, a korhadó hintát, a poshadt esővizes hordókat meg a bizonytalan őszi fájdalmakat kint hagyni a didergős sötétségben.

Kis hugomat már lefektették. Matyi bácsi vidáman recsegő beszéde tompán lüktet a fülemben, az ásitás egynéhányszor felpeczkeli számát; nekem is aludni kell mennem. A felmelegedett ágyban szinte vidáman gondolok arra, mily rossz lehet most az utcán, mily borzongatós lehet most a vén gesztenye tövében. Lassan elálmosodom, de egyszer csak felrikit ez a kellemetlen kérdés: mi lesz a számtani feladvánnyal? Valahogy megnyugtatom magam, csend van és észrevétlenül elsüppedek az álom tarkaszövésű hálójában.

Felébredek. Tref éktelenül csahol s valaki türelmetlenül rángatja a csengőt. Kinyitják a kaput; léptek, mormogások, ajtókopogás, csettenő zár, végre megszólal egy rekedt hang: sürgöny. Felneszelek. Várok. Jó anyám ijedt sikolylyal felzokog a hálószobában, az öreg dada fakó, jámbor jajgatásba kezd, mintha falusi temetésen lenne. Mozgolódás, ajtónyitogatás. Az álmosarczu inas nyugtalan gyertyalánggal böröndökért megy fel a padlásra, lélekezése olyan, mintha állandóan cigarettafüstöt fujna ki orrából.

Fogvaczogva kiugrom az ágyból. A szobában hideg van, mint dermesztő bánatok ölében.

Ősz van.

Pille.

INNEN-ONNAN.

▲ **Próbásztrájk.** A bécsi színészek főpróbát tartottak a sztrájkból. A színházi alkalmazottak ugyanis memorandumot nyújtottak be a színigazgatók szövetségéhez, hogy ha záros időn belül kívánásait nem teljesítik, sztrájkba lépnek. Minthogy azonban a sztrájk technikáját nem ismerték, elhatározták, hogy rendeznek belőle egy főpróbát. Szépen sikerült. Egy hét választotta el őket a záros határidőtől. A mai viszonyok között, a mikor egy selyemharisnya és egy mázsa szén króziusi vagonba kerül, többen elhatározták, hogy elveik fenntartásával egy kis előleget kérnek a »dirika-tól, a régi jó, békeidőbeli alapon, csak úgy próbaképen. A bécsi direktorok azonban megúnván a komédiát, tragikusan magukba zárkóztak és unisono ellenpróbát rendeztek az ugynevezett »előlegkrimicsauból«. Ennek persze könyzáporpróba lett a vége. — Az olvasópróba persze elmaradt. Pénzt. t. i. a szegény színészek nem olvastak ezuttal.

* * *

▲ **A grófi szabó.** Wenckheim Antal, a nemes gróf, előveszi ezután a nagy ollót, a centimétert és »kérem alázattal« szab neked egy first class redingot-ot, egy perfekt cover-coat-ot, egy hangulatos pyjamát. Persze elsősorban neked nemes felebarátom, aki az Országos Kaszinó tagja vagy. De viszont a Lipótvárosi Kaszinó és a Demokrata-kör tagjai is remélhetnek. A szabóság wilsoni alapon már demokratizálódott. A politikában a nemes grófok igen gyakran susztereknek bizonyultak, valóban kívánatos lenne tehát, hogy most már az eddigi reklámok alapján a grófi schneider ne Aufschneidernek bizonyuljon.

▲ **Gyászjelentés.** Egy felvidéki diák meghalt, mielőtt azonban elindult volna az örökkévalóság felé, feketeszélű, finom kartonon megírta gyászjelentését. Megírta többek között: »Éltem 19 évet«. Nem írhatott volna szebb és kedvesebb vallomást ennél. Élt 19 évet. Hitte, hát úgy volt. Mint az a falusi szolgabíró, aki egy hétig volt Rómában és mindent látott. Mindent! És boldogan, művészettel, szépséggel és tudományal telve, hazautazott pátriájába. A diák is, hite szerint, szépen, bölcsen és finoman kiélte életét. Visszatért mindezek után a halál országába, ahol szelid bölcsője ringott. Talán ő volt az egyetlen a földön, aki jelenthette magáról, hogy *élt*, mert társai a bánatcs nyüzsgésben csak lebegnek ég és föld között, tengődve-lengődve, mint Mahomet koporsója. Még arra is volt ideje, hogy megírja gyászjelentését, fekete szegélyes velinpapíron, nem úgy, mint mi, kiknek szíve és sorsa fölé maga az élet jegyzi oda szomorú gyászjelentését.

* * *

▲ **Spanyol ujság.** A vidéki ujság szerkesztője, munkatársai, szedői és tördelője spanyol náthába estek, illetőleg a spanyol nátha esett beléjük. És mert egy ilyen járvány ragadcs, a náthát megkapta a rotációs masinista is, beadta a kulcsot és ágyának dőlt. A masinától a szedőszekrények is átvették a náthát, a szedőszekrények átruházták divatos betegségüket a kis ólomkatonákra, a garmond, borgisz és petit fiúcskára. A nátha alaposan beütött, átterjedt az ujságpapírra is, a kolumnákra a vonal fölött és alatt, a napihírekre, irdalmi, művészeti és törvényszéki rovatra, hogy a politikáról ne is beszéljünk. Az már náthás volt a háboru kitörése óta. Szomorú kis eset volt, ahogy a náthás ujság visszavonult a nyilvánosság porondjáról. A vidéki lapocska kapta meg a náthát és a közönség prüszkölt tőle.

* * *

▲ **Kofák.** Mórné, a kofa, gyümölcsöt árult a Lehel-téri piacon, zöldessápadt almát, szeplős baraczkot és cukorbetegségben szinylődő cukordinnyét és e zamatscs terményeket, hogy könnyebben elkeljenek, finom kiszólásokkal füszerelte. Persze, hogy folyt a nagy vetélkedés a Lehel-téri nagyságok között és a kereslet horribilis módon tulszárnyalta a kínálatot. Mit tesz ilyenkor egy jól nevelt kofa, aki az üzleti élelmességet az anyatejjel szívta magába? Árdrágit. Drágit ár nélkül, ami annyit jelent, hogy neki semmi sem drága, a piaci klienturának viszont semmi sem ár, minden csak gyümölcs: a háboru gyümölcse. A szemfüles policzáj azonban nem érti a tréfát. Egy különös, teljesen érthetetlen rögeszme kerítette hatalmába ugyanis, hogy az árakat a gyümölcs minémiségével harmóniába kell hozni. Teljes szigorával lecsapott a kofára: egy igen kedves és drága asszonyra! Gyümölcscselkebzás, pénz-bírság, elzárás, tudja a jó isten, milyen válogatott szekaturákkal kínoztta meg a jó Mórnet. Az persze kifakadt jocos elkeseredésében, mondván: »Legalább lesz mit enni a rendőrtisztviselőknek!« Erre persze rásóztak még egy pár napot a kofára, mert kofálkodott. Pedig a derék asszonyság nem tett egyebet, csak bizonyosságát adta annak, hogy érti a mesterségét. Kofálkodik, mert ez illik hozzá. A rendőrség ítélete tulszigoru volt. Szinte kedvünk lenne feljelenteni a tulbuzgó tisztviselőt büntetés-árdrágitásért.

* * *

▲ **Eladó sirbolt.** Makón pompás üzletet kínálnak. Eladó a református temetőben egy színes téglából épült családi sirbolt, valódi ősskel. A háborus konjunkturák szerencsés lovagjai — a kik fenékgig kanalaznak a lét gyönyörűségeiben — a méla ősz beálltával, amikor az »ischiás« és »podagra« nevű idegenek nagy forgalmat csinálnak a petyhüdt izmokban, ön-

kéntelenül is az elmulásra gondolnak: az élet tőzsdéjének baisse-jére, amikor zuhannak az energiák árfolyamai és amikor egy szép napon a »differenciákat« már nem lehet kiegyenlíteni. Ilyen hangulatban a legjobb üzlet egy csendes, szolid sirbolt, ahol nyugodtan lehet majd a tulvilági Börsencourirt olvasni. Erre a célra melegen ajánljuk a makói sirboltot, melyből kitűnő boltot lehet csinálni. Elsőrangú sirboltot. Összekerülhet az ember egy csomó előkelő, czimeres urral, — gróffal vagy herczeggel — akik a parvenüt nem fogják lenézni. A társadalmi különbség is kiegyenlítődik szépen, ha a távolságot vesszük alapul, körülbelül úgy, hogy egyik sirbolt nincs is olyan messzi a másiktól, mint Makó Jeruzsálemtől.

▲ **A platinafejú ember.** Ez az eset foglalkoztatja most a félvilági nők romantika iránt érdeklődő színes társadalmát. Szegény pipereügnök — akit a harcztéren egy felrobbant akna leskalpirozott és kopcnyáját betörte — itthon rendbehozatta gyenge fejét, összedróttoztatta kopcnyáját, »finom kivitel«-ben. A dróthálózatot egy platinalemez tartotta össze, így hát a szegény ördög a platina jelenlegi árfolyamára való tekintettel — ismét »értékes kopcnya« lett. Szépen lassan hozzálátott régi mesterségéhez. Mint jőnevű pipereügnök »kaliforniai mák« parfümöt használt. A bódító illattól elszedült egy kis buffetlány — akivel stanté pede megosztotta a lét gyönyöreit. A kis buffetlányból a viszony tartama alatt kitört a szerelmi furor: féltékeny lett. Szegény pipereügnökünk feje felett gyakran megcsillant a kcnnyhakés. Egy alkalcmmal a bedróttozott fejű barát későn talált hazajönni. Ebből támadt a tragédia. A kis buffetlány magából kikelve, tajtékozó dühvel rontott neki és lekapta fejről az agyvelő »Sicherheitstü«-t: a platinalemezt s ezzel kirohant a szobából. Szegényke, azt hitte, hogy szerelmesének egész ereje — miként Sámsonnak a hajában — a platinalemezben van. A platinafejú ember — amikor barátnője kisurrant az ajtón, rövid hálát rebegett az egek urához, azután kaján mcsolylyal kivett a mellényzsebéből egy »hadi« fejevédőt — egy valódi fejpótszert rézből — feltette a drótsővények tetejére és fütyörészve hagyta el csendes otthonát, jeléül annak, hogy a földolg mégis csak az, hogy az ember ne veszítse el a fejét.

SZINHÁZ.

Ivánfi Jenő.

Olyan időben került a Nemzeti Színházhoz, a mikor még az a nagy kérdés — amely mindannyiszor és mindenhol felvetődött: hogy mi is az a színjátszás? — még elintézetlen, eldöntetlen volt. Iffland ugyan bámulatós preczizitással »emberábrázolásnak« mondta, de mennyivel több a színjátszás ennél a lelkes és mámoros feladatnál, mennyivel nagyobb művészet és tökéletesség ennél az utánzásnál és milyen igaza volt Rousseau-nak, a mikor a *csak emberábrázolásra* törekedő színészeket megvetette.

A Vasgyárost és a Daniseffeket játszotta először, kiélezett szinpadí jelenetek vitték be nevét a közönség népszerű nevei közé, de már akkor mindenfelé, vidéken, Kolozsvárott és Győrött főképpen, akadtak olyanok, akik a legnagyobbakkal egysorban rajongtak érte, mert láthatták Molière- és Shakespeare-előadásokban busan, zordonan, úgy játszani, mintha mindannyiunknál közelebb állott volna az élethez. Egy este úgy látszott, mintha közöttünk volna, máskor messzebb volt tőlünk, holott pillantása, arca inkább arra készítetett, hogy követnünk kell, hogy megért-hessük, megláthassuk és sejtesse velünk mindazt, amit meg-

mutathat. Lear, Macbeth, Hamlet, III. Richárd — ezek a heroikus kísérletek jellemzik igazi munkásságát, mely tulajdonképpen nem sokat változott, de főként nem változtatott a Nemzeti Színház általános színjátszási stílusán. Az ő problémái, keresései csak az izolált aktorok kísérletezése maradt és éppen ezért csak a legemberibb drámákat kereste, a melyek, ha a mai élet legmélyebb problémáinak keretei között mozogtak is, mégis azoknak speciálisan mai oldalait nem érinthették. Bizonyos, hogy Shakespearen túl talán csak Hebbelt tudná még igazán megjátszani, de az Ambrus Zoltán színházában még mindig erősen distancziáló törekvések mutatkoznak s a szorosabb értelemben vett naturalizmuson túl, de innen a mai stíluson, *Ivánfi* Jenő ott sem jelenthet mást, mint küzdelmet a színpadért, az ott uralkodó sablon ellen. A kilenczvenes évek fáradt, kiélt klasszicizmusán át már csak színpadra vágyó dilettánsok és monopolizált novellisták próbálják a színpadot meghódítani, hol van ezekben a vágy, a pathetikus találkozások extázisa, egyéniségek beteljesedése és hol vannak a nagyszerű gesztusok? Már régen nem megyünk feldulva és mámorosan jegyet váltani a színházakba, hogy a zengő szavak mélyén ritka pillanatokkal találkozhassunk, le kell szállítanunk az értéket, a legmélyebb lelki tartalmakat el kell titkolnunk és az életünk anyaga és drámaisága csak epizódikus lehet. Az ilyen drámák csupa kis, finom, egymásba futó és egymást aláfestő jelenetek sorozata, ezek nem teremthetnek igaz, művészi temperamentumot. De aki láthatta huszonöt év óta a Nemzeti Színház egyetlen, igaz Shakespeare-színészét: *Ivánfi* Jenőt és akinek módjában volt látni vagy hallani *Mr. Beothot*, *Salvinit* vagy *Irvinget*, — esetleg mindhármuk után éppen *Ivánfi* a III. Richárdban — az még nem felejtette el, hogy a hermelinpalást alatt olyan ember és olyan művész játszott, aki nagyszerű és szenvedélyes mozdulataival az egész előadást vezette.

A Théâtre Français romantikus-realisztikus játsszási modorának vagy a meiningeni stílusnak sohasem hódolt be. Belemélyedt Shakespeare korába s feléledtek benne a színjátszás klasszikus formái, talán éppen azoknak az előadásoknak visszaérzése, amikor Shakespeare ideje alatt Cambridgeben többek között a III. Richárdot is előadták. És ez a belemélyedés feltárta előtte az Erzsébet-korabeli színigazgató és költő darabjainak esztétikai értékeit és törvényeit, hogy ezekben a drámákban általános érzéseket kell az egyéni érzés helyébe állítani. Csak az új drámákon és a mai színpad tarthatatlanságán mulott, hogy *Ivánfi* Jenőt még mindig »csak« Shakespeare színészének tudjuk, de rajta keresztül kell felismernünk azt a nagy küzdelmet is, amelynek eredménye, hogy a mai közönség élvezni tudja és akarja Shakespearet. A Nemzeti Színház ma már csak akkor jelenti az egy bizonyos fokig igazán kulturát fokozó intézményt, ha estéről estére különválasztja az irodalmilag számbajövő drámairodalmat a látványosságtól, a teljesen üres szórakozástól, mely végeredményben is csak Goncuo t jóslatának közeledtére figyelmeztet bennünket, hogy: a cirkusz, az orfeum, meg fogja ölni a színházat és örökébe fog lépni.

A színpad mai anarchisztikus, hangulat-atomokat adó irányzatának veszedelmességét soha intenzívebben és közvetlenebbül át nem érezhetjük, mint éppen *Ivánfi* Jenő jubileumának napján, mert az ő színjátszása a kifejezés problémáinak és végső lehetőségeinek analizisében életrehalálra menő küzdelem. *Ivánfi* felismerni és éreztetni akarja a cselekvés és a szenvedés közötti különbségeket, holott nála is minden tragikus szenvedés tulajdonképpen csak befelé fordított cselekvés. Technika vagy heroizmus — ilyen megállapítások erős kényszere alatt sokkal érdekesebb lenne *Ivánfi* Jenő művészetét valamely új dráma beállításában fuldokló és magát már kénytelenségből is a patológiáig fokozó hőisével összevetni és kimutatni, hogy

mig *Ivánfi* egész színjátszásában és minden megérzésében valami mitológikus erő van, addig az új drámák hőseinek bonyolult és egyszerre patetikus és poétikus hatásaiban minden monumentalitás szétrobban.

Huszonöt év munkában, művészetben, — reklám és mozi nélkül — ez *Ivánfi* Jenő színjátszásának nagy alap gondolata. Csak a művészetért s akkor nincs törvény, szabály, korlát, szabadság — az igaz művész önmagában hordja a szabadságot és független tud lenni mindentől, mindenkitől.

Kázmér Ernő.

Művészet.

A Nemzeti Szalon új csoportkiállítás.

A Szalon első két csoportkiállításának egyáltalán semmi köze sem volt azokhoz az ideálokhoz és azokhoz a művészi elvekhez, amelyeknek kialakulását még ma is élénken figyeljük, akkor is, ha azok forrongást nem is mutatnak immár. A harmadik csoportkiállítás sem lép fel lényeges változással, de erős tehetségek a maguk nyelvével és a maguk erejével fogják meg a nézőt, ahogy elmerül képeik, rajzaik lecsendesedett energiájába és tisztán pozitív alkotó elemeibe.

Az első nagy terem *Bosznay* István gondos és szorgalmasan részletező tájképeivel telt meg. A természet megfigyelésében elmerülve, erős naturalisztikus hatásokat ér el, éles és ritka fényellentéteket sugároz gömöri, tátrai tájaira s ha kitörő érzéseei nincsenek is, széles ecsetvonásaiban él, azok segítik érvényre emelni formáit, meglevő értékeinek becsületes és józan konzerválását. Tiszta epikájú, lassu ütemű téli tájának (»Óbuda alkonyatban«) lokális színeire szinte azt lehetne mondani, hogy ezeknek nagyszerű zamattját koptatták el a tucatpiktorok s *Bosznay* igaz mesterségbeli tudása kellett hozzá, hogy ezekkel a színekkel lássa a téli tájat atmoszférikus burkolatával, a térbe olvadó, változatos, ködös levegőjével.

Komáromi-Katz Endre az atelierben szorgalmaskodó művészek típusa. Bravurosan fest le mindent, intériört és portrét, formáit is összegezi, de mindezt tulajdonképpen egyéni impulzus nélkül. Sok benne a jó szándék, az erős akarat, de mintha mégsem akarna többet a hadimilliomosok izlésénél. Kényelem-e ez, vagy inkább az elmélyedő szemlélet hiánya? — ezt a néhány vászonnól megállapítani nem lehet, de ugyanezt figyeltük meg *Komáromi-Katz* Endréné virág-csendéleteinél is, amelyekben a jól iskolázottság stilizáló kedve oldódott fel szívesen látott üdeséggé és jó szándékká.

Borszékly Frigyes nagy gonddal keresett és jól felfogott, freskóhatást keltő vásznai erős fejlődést mutatnak. »A leelkedő pásztor« mélyen érző, festőileg is poétikus hangulat, lelkiismeretes rajzzal, mély és erős tónusokkal. De mint minden vásznan, itt is a finom nuanceok azok, amik értékesek. Éppen ezek a finom, alig látható, sokszor talán csak technikai különbségek teszik individuális értékűvé képeit s porcellánjait: tálaít, tányérjait; serviceit, amelyek itt-ott egészen ujszerűek, izlésesek és becsesek.

Makoldy József vásznaiban egyszerű motívumokat keres. Városképeket ad, de nem kicsinyes rajzban, apró konturhalmozással, hanem széles foltokkal, bátor ecsetkezeléssel, összefolyó előadással és jellemző egységek kiemelésével. Fedő, színekkel dolgozik, itt-ott mintha erősebben hozná ki a helyi színeket, de barnás, fehéres harmóniáit mindig sikerül megőriznie. Az eget, mint képei megvilágításának és hangulatai forrásának alapját, mind-

végig pontosan figyeli, még vázlataiban is. Szereti a nagy fényellentétet, így a két podhorzei kép téli csendjének intenzív fehérségében s az egymásba tolakodó enyhe kék felhő mozgásában. Igen kiváló rajzoló, ami azonban egy cseppet sem akadályozza a legerősebb kolorisztikus hatások fejlesztésében és a széles, lágy, egybeolvadó festékfelrakásban.

Az utolsó termet Vass Elemér igaz és szépszinű, át-látszó tisztaságú téli tájai, Hesshaimer Rudolf tulságosan aprólékos, de csodálatosan biztos technikájú czeruza- és színes rajzai töltik meg.

K. E.

IRODALOM.

Irodalmi ankét és repertórium.

— Levél a szerkesztőhöz. —

Mélyen tisztelt Szerkesztő ur,

vajjon azok, akik minálunk az irodalmi kritikus páncéljában járkálnak, ifjak és deresedők, végiglapozták-e figyelemmel *A Hét* ötvenhét kötetét? Egyáltalában: vették-e észre, hogy a magyar irodalmi élet ujjafelvirágzását, a régivel való lelki egybeforrottságát elskatulyázások, erőltetett czezurák nélkül csak a régi folyóiratok, a *Koszoru*, a *Fővárosi Lapok*, *A Hét* s a *Vasárnapi Ujság* kötetein át lehet jól szemlélni. Ha Macaulay a hírlapokat tartotta valamikor a történelem igazi forrásainak (a maiakról, ugyan nem mondaná), akkor az irodalomtörténet igazi forrásai bizvást a folyóiratok és ha így áll a dolog, nem kellene-e megkövetelni mindenkitől, aki a kritikus tollat föl meri venni, hogy ismerje ezeket a forrásokat és nem kell-e megkövetelni ugyanezt mindenkitől, aki itt írni szokott és valamely új vagy régi irodalmi vállalkozásba fog?

Mindez úgy jut az eszembe, hogy nyár előtt kiadtam egy irodalmi körkérdés eredményét, 87 magyar író, tudós, művész, közéleti ember és kiadó vallomását kedves olvasmányairól *Könyvek könyve* címen s mostanig azt hittem, hogy ennek az ankétnek magyar elődje nem volt más, csak a tizenöt év előtti Gyalui Farkas-féle (legkedvesebb könyveim cím alatt jelent meg 1903-ban), pedig ezt is tíz évvel (az enyémet huszonöt évvel) előzte meg *A Hét* ankétje a *hét legjobb könyvről*. A »Könyvek könyve«-hez írott bevezetésemben, felkutatva és összeszedve a külföldi és itthoni hasonló tárgyú ankétek irodalmát, a *Pall Mall Gazette*-étől a *Temps* ankétjéig majd mindről esik szó, csak éppen *A Hét*-éről nem. Kinos vallomástétel ez bibliográfus számára, amit semmivel sem enyhít az, hogy írója akkor, amikor *A Hét* gourmandolvasói az ankéten izgultak, az clemít taposta, — de azért erőltetem mégis a nyilvánosság elé, hogy tanuljon belőle más is.

És még valamiért.

A Hét ankétjének a mai könyvpiacra is találó bevezető sorai rámutatnak a magyar könyv gyors halandóságára, arra, hogy a tartalmas könyvek egy szezon alatt tulélik magukat a könyvkereskedelemben. Erről már megírtuk egynéhányan, hogy ezen csak egy, a német barszortimenterek nagy katalógusához hasonló könyvkereskedelmi katalógus segítene, mely a magyar irodalom minden piacpon lévő értékét egybeteremti, de mi történik a mi nagyszerű, a mi halhatatlan folyóiratainkkal? *A Hét* diadalmas elindulása óta egynéhány pompás magyar revünek értük megszületését és halálát, pedig akárhány közülök (a Jövendő, a Magyar Génusz, Figyelő, Szerda, Aurora) olyan duzzadó erőt és vakmerő ujat hozott, hogy lélekzettel vártuk új meg új számukat. Hová lett a bennök felejtődő érték, amelynek csak kis része menekült óvatos bohémek köny-

vébe? *A Hét* izgalmas ankétjének negyvenkét érdekes egyéniségtől származó válasza sem látta meg könyvformában a napot, pedig Jókai Mór, Vámbéry Ármin, Acsády Ignác, Pulszky Ferencz, Wlassics Gyula, Neményi Ambrus, Ábrányi Emil, Beksics Gusztáv, Pikler Gyula, Ágai Adolf, Schwarcz Gyula, Vadnay Károly és Justh Zsigmond írása is közötté volt.

Nincs szomorúbb temető a napilapok és folyóiratok irdatlan bozótjánál. Nincs ember, aki megbirkózzék velök, ha bibliográfus szervezettség segítségére nem siet a beléje tévedt kutatónak. De amióta a néhai nagy emlékü Szinnyei abbahagyta a magyar folyóiratok repertóriumát 1874-ben, azóta nem volt Akadémia, nem volt kultuszkormány, amelyik erre rááldozta volna a más pénzét és a más lelkesedését. A Szinnyei óta abbamaradt magyar repertóriumot — úgy tudjuk — Petrik Géza folytatja, de az ő műve megbízatás híján kézirat, csonka és kiadatlan. Ezért marad rejtve minden kutató előtt mindaz a sok érték, amit régi folyóiratok öles kötetei őriznek a molyok és patkányok számára. Mire az a repertórium elkészül, (ha lesz egyszer Akadémia és kultuszkormány, mely egyszer, valamikor majd jobban fog gazdálkodni az ország tudós népének idejével és munkaerejével) addigra egészen ritkává válnak a már ma is ritkaságszámba menő szétolvasott régiebb magyar revük, vagy szétmállanak lapjaik. De legalább az unokáinkat nem fogja érni hasonló baleset.

... Ám ami meakulpázás az én részemem, viszont elismerés *A Hét* nagynevű szerkesztőjének s ez teszi könyvnyüvé az elkövetett mulasztás beismerését.

Fogadjja szerkesztő uram mély tiszteletem kifejezését.

Kóhalmi Béla.

Wilde Oszkár: A szépség filozófiája. *Wilde*, a critique supérieur, geniejének teljes szabadságot engedett akkor, amikor e kötetének nagyszabású és csodálatos gazdagságú hat tanulmányát megírta. Ha *Wilde* nem is tartozott volna korunk legszámottevőbb írói közé, ezzel a kétségkívül korszakokra kiható s nagyhirű esztétikájával eléggé megmutathatta volna felfogását a művészetről, a kritikáról, a formáról. »A toll, ecset és méreg« című tanulmánya győz meg bennünket leginkább új felfogásáról, új ítéletéről és új kritikai módszeréről s arról, hogy benne nemcsak egy hihetetlen graciozitású szinpadí író, de egy modern értelmezésű irodalomtörténetíró is elveszett. Mig a nagy kritikusok közül körülbelül mindenkinek megvolt a maga lelkes tisztelője és Tainen, Brunetièren kívül Villemainert is rajongtak, addig *Wilde* kritikai írásait alig olvasták. Saint Beuveról mondta Brandes, hogy nagyobb újító volt kortársainál. Ezen az alapon Wilderől meg kellene írni, hogy ő írta a legszebb, a legértékesebb és a legklasszikusabb essayket az »Intentions«-ban, amelyet a »Révai Testvérek« teljes egészében *Hevesi Sándor* hü fordításában most adtak ki, új sorozatuknak: a »Mesterművek«-nek első kötetéül. Ennél külön és érdekesebb könyv a sivar és zagyva magyar könyvpiacpon négy év óta alig jelent meg.

Max Brod: Zsidóleányok. A dekoratív és ritmikus szépségek artisztikus bonczolójának, a prágai Max Brod-nak ez a legrosszabb regénye, nemcsak azért, mert tíz évvel ezelőtt íródott, körülbelül abban az időben, amikor az »Arnold Beer, das Schicksal eines Juden« című regénye is. E két kötettel talán csak annyi célja lehetett, hogy a kisvárcsi zsidóleányok és fiatal emberek elindulásait, életérzéseit mély szeretettel közelebb hozza hozzánk. Ezekben a regényekben Max Brod nem igazi regényíró, de elsősorban és főként nem az a »Jüdinne«-ben, holott tudjuk róla, hogy igazi, mély és tragikus világ-felfogású művész, ez fűti át munkáit s ha sokszor nem magából az életből indul is ki, művészete azért távolról sem eklektikus.

Emberi élményt ír meg, kérlelhetetlen sors-átéléseket, eljut az általános törvényszerűségek felismeréséig, nemcsak a szép páthosok csengéséért, hanem talán éppn azért, hogy alig látható és alig érzékelhető idegállapotok lelki élményeire mutasson rá, olyanokra, amelyekben a ma embere naponta kiéli a maga tragédiáját. Ez persze ironiának is tulzott program, de ahogyan regényének egyik főhőse, a kis diák, vágyódik egy idősebb leány szerelmére és boldog két hónapjának, nyári vakációjának napsütésében minden dolog relativitását csak ebben az egy vágyban érzi és éli át, ebben annyi a bizonytalanság, a narkózis, az ingadozás, hogy akaratlanul is szépek kell látnunk a regényt. A fiatal diák hangulatainak legfinomabb árnyalatait is átérezzük s dekadensen kifejlett érzékenységekben a legművészebb, a legmélyebb és legigazabb művészi problémák feszülnek. Hogy mégis hol hibázta el Max Brod, arra igen kegyetlen dolog lenne rámutatni. Elégdjünk meg azzal, hogy magunk elé tudjuk alakjait képzelni érzélgős koruk minden tehetetlenségével és tusájával.

KÖZGAZDASÁG.

Magyar Konfekcióművek részvénytársaság azelőtt Ungár Lipót. Ezen cég alatt öt millió korona alaptőkével részvénytársaság alakult, mely Ungár Lipót nagy konfekció-czégnek minden üzemet és folyó üzletét vette át. A társaság a zsolnai posztógyár közreműködésével jött létre és célja, hogy a magyar gyártmányokból készült tömegkonfekció előállításával a polgári lakosság széles rétegeit az átmeneti gazdasági időben olcsó ruházati cikkekkel láthassa el. A folyó hó 25-én megtartott alakuló közgyűlés az igazgatóság tagjaivá Magyar Bertalan, Vogel James, Ungár Albert, Rózsa Gyula, Haas Alfréd és dr. Fried Károly urakat választotta, a felügyelőbizottság tagjaivá pedig Fehér Tivadar, Lindner Leó, Ágoston Béla és Kristen Károly urakat. Az igazgatóságnak ezután megtartott alakuló ülésén Magyar Bertalant választotta meg elnöké és ügyvezető vezérigazgatóvá Ungár Albertet nevezte ki.

A magyar királyi Folyam- és Tengerhajózási r.-t. október 16-ra rendkívüli közgyűlést hív egybe, amely határozni fog az alaptőke felemelése, valamint újabb elsőbbségi kölcsönkötvények kibocsátása tárgyában. Mindkét tranzakció a társaság terjeszkedéséhez szükséges anyagi eszközök előteremtése céljából történik.

A Besztercze-Naszódi Faipar r.-t. szeptember 30-án tartotta meg az idei rendes közgyűlését. Az igazgatóság által előterjesztett mérleg 801.103 korona nyereséggel zárult, melyből az alapszabályszerű leírások és tartalékolások levonása után a közgyűlés határozata értelmében részvényenként 20 korona osztalék kerül kifizetésre. A közgyűlés az igazgatóság tagjaivá megválasztotta Bangha Gyula dr., Deutsch Frigyes (uj), Fónagy Aladár (uj), Goldfinger Oszkár dr. (uj), Grósz Béla (uj), Krempelsz József, Kemény Sándor (uj), Metzler Jenő dr. (uj), Neuberger József ügyvezető igazgató, Schantzer Ignác és Soltész József urakat. A közgyűlés után megtartott igazgatósági ülés Fónagy Aladár vezérigazgató és Metzler Jenő dr. vezérigazgató urakat az igazgatóság alelnökeivé választotta.

HETI POSTA.

Hangszer. Tényleg az, de hang nélkül. Meg nem hallottuk és meg nem értettük. Lehet, hogy ön költőnek művész és mi olvasóknak kontárok vagyunk. Azért ne haragudjunk egymásra.

D. L. Bereityó. A jövő kicseng belőle, de a jelen semmivel sem biztat.

Sirakuza. Látszik, hogy belülről jön. Forró őszinteség sugárzik belőle, de formakésztsége még hiányzik.

Háborus adók. Ön kiveti ránk »Háborus adók« című novelláját. Fizessünk? Nem fizethetünk önnek, a hitelle kifogyott nálunk.

P. Cs. Nagyvárad. Egy kis türelmet kérünk, sorra kerül.

Nem közölhetők: Majális Budán. Őszi dér. Csepregi emlék. Műkiállítás. Csók. Padok a ligetben. Szerelmes kandúr. Csütörtök. Fehérvár ostroma.

Kiadótulajdonos és főszerkesztő: KISS JÓZSEF.

Felelős szerkesztő: RÓZSA MIKLÓS.

Kezdő irodakisasszony

jó kézírással és gépirással felvételik. Ajánlatok fizetési igényekkel A HÉT kiadóhivatalához Népszínház-utca 22. címzendők.

Pannónia-szálloda

Budapest, Rákóczi-ut 7. szám.

A Nemzeti Színház mellett.

Emésztést elősegítő
nyálkoldó
savküzömbösítő

MATTONI

GISSHÜBLER

TISZTA TERMÉSZETES ALKALÁS
SAVANYUVIZE.

Megjelent · II. kötet
VEÉR IMRE könyve

LYGEIA

Első kötet 3-ik kiadás 6 K
Második kötet első kiadás 8 K
Két kötet 12 K

FEST ■ ■ **VARGA** ■ ■ TISZTIT
BELVÁROSI KELMEFESTŐ ÉS VEGYTISZTÍTÓ
FŐÜZLET: IV., KAMMERMAYER-U. 3. BOLT 25.
FIÓKÜZLET: VIII., JÓZSEF-UTCZA 6. SZ.
GYÁR: VII. KER., ILKA-UTCZA 30. SZÁM.

Mintafestés.

Gyászfestés 10 óra alatt kész. Vidékről küldött megbízások gyorsan és pontosan intézettek el.

MEGJELENT

KISS JENŐ SÁNDOR

A GÉP

című novellás kötete. Ára 4 kor. 80 fill.

Megrendelhető A HÉT kiadóhivatalában VIII., Népszínház-u. 22.

A HÉT 1912-1917

teljes évfolyamai

még néhány példányban

kaphatók és megrendelhetők évfolyamonként

postadíj és csomagolással

együtt **20** koronáért

A HÉT kiadóhivatalában Budapest, VIII. ker.,

Népszínház-utca 22

